

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN'IN SON SEFERİNE DAİR BİR MESNEVİ: MERÂHÎ'NİN "FETHNÂME-İ SEFER-İ SİGETVAR" ADLI ESERİ

A MATHNAWI ABOUT SULEYMAN THE MAGNIFICENT'S LAST WAR: MERAHI'S "FETHNAME-I SEFER-I SIGETVAR"

Fatih BAŞPINAR*

Öz

Fetihnâme edebî türüne dâhil bir eser olan ve hakkında bilgi sahibi olamadığımız Merâhî mahlaslı bir şair tarafından yazılan *Fethnâme-i Sefer-i Sigetvar* adlı mesnevi, Kanuni Sultan Süleyman'ın Sigetvar seferini anlatmaktadır. 663 beyitten müteşekkil bu mesnevi tarihî açıdan orijinal bilgileri barındırmayan, edebî açıdan mesnevi nazım şeklinin ve fetihnâme türünün özelliklerini taşıyan bir eserdir. Bu yazıda söz konusu mesnevi kısaca tanıtılmış, anlattığı hadiseler öz olarak aktarılmış, metin üzerinde daha önceden yapılmış olan neşir üzerinde durulmuş, son kısımda mesnevinin metni transkripsiyonlu olarak Latin harflerine aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Merâhî, mesnevi, fetihnâme, Sigetvar seferi.

Abstract

A mathnawi named *Fethname-i Sefer-i Sigetvar*, which takes place in the fetihname as a kind of literary and has been written by Merahi who we could not have found any information about him, is about the conquest of Sigetvar the last war of Suleyman the Magnificent. Although this mathnawi contains 663 couplets and does not have any original information about War of Sigetvar, has got all of characteristics of a mathnawi and a fetihname. In this article that mathnawi has been introduced shortly, events in it has been summarized, an edition of that mathnaqi which has been published earlier had been criticized and the text of *Fethname-i Sefer-i Sigetvar* has been transcribed into Latin alphabet.

Keywords: Merahi, mathnawi, fetihname, conquest of Zsigetvar.

Giriş

Arapça "kapalı nesneyi açmak" manasına gelen *feth* ile Farsça "mektup, yazı, kitap" manalarına gelen *nâme* kelimelerinden oluşan fetihnâme, evvela bir diplomatik belge olarak "bir zaferin duyurulmasını içeren resmî doküman, "İslam beldelerinde fethedilen beldeleri, kazanılan başarıları haber veren mektup ve ferman" (Aksoy, 1997: 7) anlamına gelmektedir. Bir edebî tür olarak ise "başlangıcından sonuna kadar bir yerin, şehrin veya kalenin alınmasını anlatan eserlerdir." (Aksoy, 1997: 9).

* Yrd. Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, fbpinar@yahoo.com

Manzum yahut mensur olarak yazılabilen edebî fetihnâmeler, hem birer edebî metin olmak hem de birer tarihî vesika sayılmak hüviyetini birlikte taşıyabilir. Kimi fetihnâmeler tarihlerde görülebilen boşlukları doldurabilir, verdikleri ayrıntılarla tarihin tamamlayıcısı olabilir. Hele bahsedilen fethi iştirak etmiş bir şahıs tarafından kaleme alınanlar, benzerlerinden daha çok tarihî kıymet taşıyabilir. Fetihnâmeler zafernâme, gazavât-nâme, sefernâme gibi adlarla anılabilirken ayrıca söz konusu fethi gerçekleştiren hükümdara istinaden Selîmnâme, Süleymânnâme gibi isimler de alabilmektedir (Aksoy, 2002: 800).

Bu yazıda söz konusu edilecek olan ve Merâhî tarafından kaleme alınan *Fethnâme-i Sefer-i Sigetvar* adlı mesneviden başka Sigetvar'ın fethini konu edinen öteki fetihnâmeler şunlardır: *Münşeât* sahibi Ahmed Ferîdûn Bey'in *Nüzhetü'l-Esrâr fî Fethi Kal'ai Sigetvar'ı* (Aslantürk ve Börekçi, 2012; Yurdaydın, 1952: 124), Âgehî Mansûr Çelebi'nin *Fethnâme-i Kal'a-i Sigetvar'ı* (Naç, 2012), Gelibolulu Mustafa Âlî'nin *Heft Meclis'i* (Göçmen, 2001) ve müellifi belli olmayan *Heft Dâstân* (Kararmaz, 1996) isimli eser. Adları kayıtlarda olan, ancak henüz ele geçmemiş bulunanları ise Seyfî Çelebi'nin nazım ve nesir karışık olarak telif ettiği risalesi (Kılıç, 2010: 1020) ile Âşık Çelebi'ye ait *Sigetvarnâme* adlı bir mesnevidir (Kut, 1991: 550).

Merâhî

'Rahat edilecek yer' anlamına gelen *merâh* kelimesine nispet *-î*'sinin eklenmesiyle oluşan Merâhî'yi mahlas olarak kullanan şair hakkında kaynaklarda bilgi yoktur. Onun mesnevisinin tek yazma nüshasının bulunduğu belirten Babinger (1982: 67), yalnızca müellifin ismini verir. Merâhî tezkirelerde de yer almaz. Yurdaydın, yazısının 1 numaralı dipnotunda Bursalı Mehmed Tahir'in Merâkî isminde bir müellifin *Fethname-i Yemen ve Kıbrıs* adlı bir eserinden bahsettiğini, Sigetvar'ın fethine dair ona ait herhangi bir eserden ise söz etmediğini belirtir (Yurdaydın, 1952: 124). Hakikaten *Osmanlı Müellifleri*'nde Merâhî maddesi yoktur ve Merâkî ismi ise Râşid Ahmed Paşa maddesi içinde onun *Yemen ve San'â Tarihi* eserinden bahsedilirken dipnot olarak "Şuarâ-yı Osmâniyyeden Merâkî'nin *Fethnâme-i Yemen ve Kıbrıs* isminde bir eseri vardır." cümlesiyle anılır (Bursalı Mehmed Tâhir, 2000: 60). Yurdaydın bu ismin Merâhî olması gerektiğini (1952: 124) ifade etse de bu hususta kesin bir hüküm vermek mümkün görünmemektedir.

Merâhî "Evsâf-ı Vezîr-i Kebîr-i Müşterî-tedbîrdür ki Tahrîr ü Takrîr Olunur" başlığı altında (77-102. b.) Sokullu Mehmed Paşa'yı methederken:

*Bu Merâgî dañu ağkar kuludur
Kalbi ihlâs ile şopşoludur*

*Farzdur aña du'â-i devlet
Ki görüpdür niçe luş u himmet (92-93. b.)*

beyitleriyle ondan pek çok lütuf gördüğünü belirttiğine göre paşaya yakın biri olmalıdır. Bu yakınlığa rağmen Merâhî'nin sefere katılıp katılmadığı konusunda eserde kesin bir bilgi yoktur. Bu beyitlerde geçen *kul* kelimesi 'köle, yeniçeri' gibi anlamlara geliyor olmasına rağmen yine de Merâhî hakkında bize kesin bir bilgi vermemektedir.

Merâhî'nin Eseri: *Fethnâme-i Sefer-i Sigetvar*

Avusturya Millî Kütüphanesi'nde H. O. 48 arşiv numarasıyla kayıtlı olan yazma eserin 1^a varlığında "Fethnâme-i Sefer-i Sigetvar Nazm-ı Merâhî merhûm"

başlığı vardır. 178x101 (147x65) ebadında olan eserde yer alan toplam 663 beyit, iki sütun üzere cetvelsiz olarak yazılmıştır. 29 varaktan oluşan yazmada ta'lik hatla 13 satır üzere siyah mürekkeple yazılan yazılarda başlıklar kırmızıdır. Yazmanın zahriye sayfasında tam olarak okuyamadığımız Arap harfleriyle kazanmış bir mühürle şu an bulunduğu kütüphanenin mühründen başka birtakım ilaç tarifleri vardır. İstinsah tarihi olarak eserin 29^b varağında son beyitten sonra 1110/1698-9 yılı kaydedilmiştir. Bu tarihten sonra ise şu beyit yazılmıştır:

*Ĥayāl-i yārı gördükde kaçan 'āşık dēse hū hū
Şaḡın ša'n eyleme zāhid niyāz Allāha rāci'dür*

Mesnevinin 658. beytinin 2. mısraı mürekkep lekesi yüzünden okunamamaktadır. 24^a varağında yer alan 530. beyit ise kenara yazılmıştır.

İster manzum isterse mensur olsun fetihnâmelerde genel olarak şu bölümler bulunur: tevhid, münacat, naat, ashab-ı kirama dua, İslam kahramanlarına dua, sebep-i telif, padişaha medhiye, savaşa hazırlık, techizat, sefer, düşmanla karşılaşma, düşmanın durumu, savaş, dönüş yolcuğu ve komutanın karşılanması, dua ve hatime (Aksoy, 1997: 10). Merâhî'de bu bölümlerden müstakil olarak ashab-ı kirama dua, İslam kahramanlarına dua, techizat, düşmanın durumu bölümleri bulunmamaktadır. Mesnevi nazım şekliyle yazılmış olduğu için mesnevilerin ana bölümleri (Çiçekler, 2004: 321) çerçevesinde *Fethnâme-i Sefer-i Siğetvar*'ın yapısı şu şekilde gösterilebilir:

A. Giriş (1-169. b.)

1. Tevhîd (1-14. b.)

2. Münâcât (15-19. b.)

3. Na't (20-44. b.): Bu bölümün 38-40. beyitlerinde ashab-ı kiramdan bahsedilmekte, 41. beyitte onlara tâbi olan hükümdarların gaza ettikleri dile getirilmektedir.

4. Padişaha Medhiye ve Dua (45-66. b.)

5. Şehzadeye Medhiye ve Dua (67-76. b.)

6. Sadrazama Medhiye ve Dua (77-104. b.)

7. Kalem-den İstimdâd (105-129. b.)

8. Sebeb-i Te'lif (130-169. b.): Bu bölümün içinde 139-143. beyitler arasında bir gazel yer almaktadır.

B. Konu (170-644. b.)

1. Savaşa Hazırlık (170-199. b.)

2. Sefer (200-644. b.)

a. Ağalar (212-214. b.)

b. Yeniçeriler (215-217. b.)

c. Solaklar (218-219. b.)

ç. Padişah (220. b.)

d. Çavuşlar (221-225. b.)

e. Ulaklar (226-228. b.)

f. Hizmetçiler (229-230. b.)

g. Alemler (231-233. b.)

ğ. Askerler (234-245. b.)

h. Padişahın otağı (246-250. b.)

ı. Gece (251-254. b.)

- i. Askerlerin çadırları (255-259. b.)
- j. Edirne, Filibe, Sofya, Belgrad şehirlerine varış (260-278. b.)
- k. Böğürdelen'de köprü inşası ve köprünün özellikleri (279-292. b.)
- l. Tekrar Belgrad'a varış (293-333. b.)
- m. Ösek'te köprü inşası ve köprünün özellikleri, köprüden geçiş (334-399. b.)
- n. Şikloş Kalesi önünde konaklama, Arslan Paşa'nın İdamı, Peçuy'a Yürüyüş (400-419. b.)
- o. Sigetvar Kalesi'nin kuşatılması ve fethi (420-492. b.)
- ö. Göle Kalesi'nin fethi, Sultan Süleyman'ın vefatı, Selim'in padişah oluşu (493-564. b.)
- p. Göle Kalesi'nin Pertev Paşa tarafından fethi (565-644. b.)

C. Bitiş (645-663. b.)

1. Hâtîme (645-661. b.)

2. Dua (662-663. b.)

Merâhî'nin mesnevisi klasik mesnevi tertibine uygun olarak yazılmıştır. Şair tevhid, münâcât ve naat bölümlerinden sonra Sultan Süleyman'ı ve ardından oğlu Selim'i öven beyitlerin bulunduğu medhiye bölümlerine yer verir. Sadrazam Sokullu Mehmed Paşa'ya dair medhiyeden sonra baharı tasvir eden mısralarla başlayan sebep-i telif bölümüne geçer. Baharın verdiği mutlulukla çiçek bahçelerini vafedip durduğunu söyleyen Merâhî, baharın gelişini tasvir ederken tamamen savaşla ilgili kelimeler kullanarak şu gazeli (139-143. b.) söyler:

*Aldı şâgrâ-yı şitâyı ser be-ser cünd-i bahâr
Eyledi 'azm-i sefer 'askerle şân kim şehr-yâr*

*Tîğimî şakındı süsen géydi miğfer gonçalar
Gül siper ber-düş olup şaf bağladı serv ü çenâr*

*Yâ otağ-ı şâh-ı 'âlemdür semenzâr-ı çemen
Yâhûd olmuşdur hemânâ aq bedenlü bir gîşâr*

*Kıl temâşâ süseni kim şanasın çavuşdur
Şeş-perin almış eline oluban kîne-güzâr*

*Éy Merâğî vaktidür kim döküle hûn-ı 'adû
Kıl nażar aña 'alâmetdür görinen lâlezâr*

[=Kış sahrasını baştan başa bahar askeri sardı. Sanki hükümdar, askerleriyle sefere niyet etti. Susen kılıcını taktı, goncalar miğferlerini giydi; gül kalkanını omzuna aldı, servi ve çınar saf tuttu. Çimendeki bu yasemin bahçesi ya cihan hükümdarının otağıdır ya da sanki ak bedenli bir hisar olmuştur. Suseni seyret, onu intikam güderek eline güzünü almış bir çavuş zannedersin. Ey Merâhî, düşman kanının dökülmesi vaktidir. Bak ki görünen gelincik bahçesi bunun alametidir.]

Bu gazeli okuyan birisi onun mesnevi tarzı ile sefer ahvalini anlatması gerektiğini belirtince o da bir mesnevi yazmaya karar verir. Ancak yalnızca bir eser vermenin gaye olmayacağını, eserde emir ve hükümdarların yad edilmesi gerektiğini anlatır. Firdevsî sayesinde zamanının şahı anılır olmasından hareketle Merâhî de eserinin, dostları tarafından bir vesileyle hükümdar meclisinde okunacağına dair ümit beslediğini, böylelikle ulu nazarlara ve güzel lütuflara ereceğini umduğunu dile getirir.

Bundan sonra mesnevinin konu bölümüne geçen şairin anlattıkları ana hatlarıyla şöyledir:

Kanuni Sultan Süleyman sefere niyet eder ve İskender Paşa'yı İstanbul'da muhafız ve emin tayin eder. Bütün görkemiyle yola çıkan ordunun her bir unsuru – ağalar, yeniçeriler, solaklar, çavuşlar, ulaklar, hizmetçiler, sancaklar, sipahiler, padişah otağı– kusursuzdur. Ordu Edirne'ye varınca sultan, beylerbeyilikten mazul Kara Mustafa Paşa'yı Edirne'ye muhafız tayin eder. Daha sonra Filibe ve Sofya'ya, oradan da Böğürdelen'de Sava nehri üzerinde ordunun geçişi için doksan üç geminin üstünde duran bir köprü yapılarak Belgrad'a ulaşılır. Kurban bayramı burada geçirildikten sonra Sigetvar'a hareket edilir. Bir köprü de Ösek yakınında Drava nehri üzerinde bina edilir. Merâhî, köprü'nün inşa edilmesindeki başarının büyüklüğünü daha önce burada köprü yapmaya kalkan birinin bunda muvaffak olamadığını, hatta İskender'in batıya gitmek üzere buradan geçmek istediğini ancak köprü yapmaya onun da muvaffak olamadığını belirterek anlatır. Şair ayrıca köprü'nün ihtişamını, üzerinden geçen askerin azametini vasfetmekten geri durmaz. Ordu bundan sonra Şikloş kalesi yakınlarında konaklar. Burada Budin beylerbeyi Arslan Paşa idam edilir ve ertesi gün Peçuy'a yönelinir. Nihayet Sigetvar kalesi kuşatılır ve topraklarla dövülen surlar yerle bir olur. Safer ayı olmadan zafer elde edilir.

Fethedilen kalenin tekrar inşasına başlanması emri verilmiştir. Fetihden sonra Sultan Süleyman'ın hastalığı artar ve vefat eder. Sultanın vefatını duyurmayan Sokullu Mehmed Paşa Şehzade Selim'e adam salar ve Selim Belgrad'a ulaşır. Paşa onu orada karşılar, vefat haberini verir. Ordu yeni sultanın hükümdarlığının mübarek olması için dua eder.

Merâhî bu arada Sigetvar seferi başında Sultan Süleyman'ın Göle kalesini almak için vazifelendirdiği ikinci vezir Pertev Paşa'nın hisarı alışı anlatır. Nihayetinde alınan kalenin fetih haberini Pertev Paşa bir askeri vasıtasıyla sultana iletir. Sultan bundan çok hoşnut olur ve etraftaki kaleleri de almasını emreder. Bunun üzerine Pertev Paşa da civardaki kaleleri fetheder.

Eserin hâtime bölümünde Merâhî, Sokullu Mehmed Paşa'nın Pertev Paşa'ya Göle'den askeriyle birlikte çağırıldığını belirtir. Yeni sultan Selim Han'la birlikte İstanbul'a değin gidilir, vatanına sağ esen varan askerin dilinden dualar dökülür.

Tarih ve Edebiyat Açısından Merâhî'nin Eseri

Merâhî, sefere çıkış tarihi olarak 7 Şevval 973 (27 Nisan 1566) gününü açık bir biçimde şu beyitte zikreder:

*Ki şokuz yüz dañi yétmiş üç sâl
Olmuş-idi dañi seb'-i şevvâl* (208. b.)

[=Dokuz yüz yetmiş yılı Şevval'in yedisi olmuştu.]

Ancak kaynaklarda sefere çıkış tarihi 9 Şevval olarak geçmektedir. Dolayısıyla burada bir bilgi yanlışı vardır.

Şair fethin gerçekleştiği yıl olan 974/1566 için şu beyitle tarih düşürür:

*Mülk-i İslâma Çak oldu râbiş
Târîhi 'avn-i Müzill ü Bâsîş* (489. b.)

[=Allah İslam mülküne düzen verdi. Bunun tarihi de “Müzill (Zelil eden) ve Bâsıt (Açan, ferahlık veren)’in yardımı” ifadesi oldu.]

(ayn=70, vâv=6, nûn=50, mîm=40, zâl=700, lâm=30, vâv=6, bâ=2, elif=1, sîn=60, tâ=9. Toplam=974)

Merâhî Sigetvar’a ulaşıldığında muharrem ay olduğunu (429. b.), Sultan Süleyman’ın Sigetvar ve Göle kalelerinin fethedildiği (485, 509. b.) haberini aldıktan sonra vefat ettiğini belirtir. Bu bilgilerden Sigetvar muhasarasının başladığı ay olarak muharremi göstermesi doğrudur. Ancak Sigetvar Kanuni’nin ölümünün ertesi günü alınmış, dolayısıyla sultan Sigetvar’ın –iç kalenin– alındığını görememiştir (Uzunçarşılı, 1982: 413). Merâhî’nin bu yanlışa düşmesinin sebebi, vefatın bir müddet gizlenmesi olmalıdır.

Aruzun remel bahrine ait *fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilün* vezniyle yazılan Merâhî’nin eseri, bir mesnevide bulunması icap eden bölümlere sahiptir. Şair kafiyeleri kusursuzca yakın olarak kullanmış, bir yer hariç (54. b.) vezinde eksik yahut hatalı denebilecek bir yer bırakmamıştır. İyi bir nâzım olduğunu gösteren Merâhî’ye ait elde başka nazım yahut şiir bulunmadığı için onun şairliği hakkında kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Ancak mesnevi içerisinden yer alan gazele (139-143. b.) bakılırsa vasatın üstünde bir şair olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Eserde Geçen Sigetvar Seferiyle İlgili Yer Adları

- Beleğrad (Belgrad): 277, 293, 535, 540, 541.
Bögürdelen: 279.
Budun (Budin): 400. beyitten önceki başlık.
Drava (nehri): 171, 334. beyitten önceki başlık.
Filibe: 274, 275.
Göle: 493. beyitten önceki başlık, 509, 565. beyitten önceki başlık, 566, 580. beyitten önceki başlık, 628, 629, 645. beyitten önceki başlık.
Ösek: 330. beyitten önceki başlık, 334, 409.
Peçuy: 400. beyitten önceki başlık, 412.
Sava (nehri): 280.
Sofiya (Sofya): 276.
Şikloş: 400. beyitten önceki başlık, 402.

Eserde Geçen Sigetvar Seferiyle İlgili Şahıs Adları

- Arslan Bey (Budin Beylerbeyi): 400. beyitten önceki başlık, 403.
İskender Paşa: 170. beyitten önceki başlık, 175, 199.
Mehemmed Paşa (Sokullu): 83, 404, 494, 644.
Mustafa Paşa (Kara): 269.
Pertev Paşa (vezir-i sâni): 565. beyitten önceki başlık, 565, 645. beyitten önceki başlık.
Selim (şehzade ve sultan): 70, 493. beyitten önceki başlık, 535.
Sultan Süleyman: 1. beyitten önceki başlık, 46, 84, 490, 493. beyitten önceki başlık, 493, 565. beyitten önceki başlık, 636, 645.

“Merâhî’nin Fetihnâme-i Sigetvar’ı Kanuni’nin Son Seferinin Şiirsel Anlatımı” Adlı Yayındaki Hatalar

Merâhî'nin bu yazının konusu olan eseri bir kitap olarak neşredilmiştir (Arslantürk ve Kaçar, 2010). Merâhî'nin eseri üzerinde bizim bir çalışmamız hazırды. Yayın aşamasında gecikmeler ve aksaklıklarla uğraşırken burada bahsi geçen araştırmacıların çalışması yayınlanmış oldu. Bunun üzerine biz de yayımlamaktan vazgeçmiştik. Ancak aşağıda ayrıntılı bir biçimde anlatacağımız hatalardan dolayı metnin yeniden yayınlanmasında fayda gördük. Bu hataları ana hatlarıyla bir tasnife tabi tutarak aşağıda sıralıyoruz.

a. Kelime hataları:

Söz konusu yayında görülebildiği kadarıyla yanlış yahut eksik olarak okunan kelimeler azımsanmayacak bir yekûnu teşkil etmektedir. Bu kelimelerin üzerinde durulması hem metnin doğru hâlinin ortaya konması hem de metne nasıl yaklaşılmış olduğunun görülmesi bakımından faydalı olacaktır. Mesnevi içindeki sırasıyla yanlış yahut eksik olarak görülen bu ifadelerden bir kısmını koyu harflerle belirterek ele alalım.

*Çün sa'îd ile şakî itdi cidâl
Tîğ-ile oldı şalâğ emri **hîsâl** (8. b.)*

'Hasletler, huylar' anlamındaki *hisâl* yerine kelime, yazılışı benzeyen ve mana bakımından beyte uygun olan *hayâl* şeklinde okunmalıydı:

*Çün sa'îd ile şakî étđi cidâl
Tîğ-ile oldı şalâğ emri **hayâl** (8. b.)*

[= Saadetli kimse ile haydut mücadele edince aralarını kılıçla düzeltme işi hayal oldu.]

İmlaları aynı olan *halk* 'insan topluluğu, insanlar' ve *hulk* 'huy, ahlâk' kelimelerinin manaları düşünülmediği için ikinci mısra 'Onun ahlâkı gibi çok ahlâk var mıdır?' manasında anlaşılmaktadır:

*Yoğdurur zâtı gibi zât-ı cemîl
Var mıdur **hulkı** gibi **hulk**-ı cezîl (51. b.)*

İlk mısradaki hükümdarın zatı övüldüğü için sonrasında ahlâkından bahsedileceği ihtimali akla gelse de:

*Mülkidür cümle-i İrân anuñ
Dañı hem milket-i Tūrān anuñ (52. b.)*

şeklinde karşımıza gelen bir sonraki beyitte bütün İran ve Turan ülkesinin onun mülkü olduğu anlatıldığı dikkate alınmalıydı. Dolayısıyla beyit şöyle manasıyla birlikte şöyle olmalıdır:

*Yoğdurur zâtı gibi zât-ı cemîl
Var mıdur **halkı** gibi **halk**-ı cezîl (51. b.)*

[= Onun zatı gibi güzel bir zat yoktur. Onun halkı gibi çok halk var mıdır?]

İlk bakışta manaya tesiri olmadığı düşünülse bile *vère* ve *vérür* şeklindeki okuyuşlar arasında fark vardır:

*Kefere cümle **vire** añıa hârâc
'Anede zâr u zebün u muğtâc (56. b.)*

Beytin böyle okunması hâlinde 'Bütün kâfirler ona haraç versin.' şeklinde bir temenni anlaşılmaktadır. Bu ise memduhun büyüklüğünü anlatmak için kanaatimizce yeterli değildir. Zaten şair de mevcut durumu tespit etmiş ve aslında 'Bütün kâfirler ona haraç verir.' demiştir. Bu bakımdan beyit:

Kefere cümle véür aña hârac
'Anede zâr u zebûn u muğtâc (56. b.)

[= Bütün kâfirler ona haraç verir. Onun karşısında inat edenler ise zayıf, âciz ve muhtaçtır.]

Şairin sefere dair hâmeden haber umduğu bölümde geçen:

Cümle illerde çü sensin mağbûb
Ehl-i 'irfân katında merğûb (112. b.)

şeklindeki beyitte kalemin elle tutuluşuna işaretlerle bütün ellerde sevildiği belirtilmekte ve bütün irfan sahiplerince makbul olduğu anlatılmaktadır. Bu bakımdan 'ülke' anlamındaki *il* yerine manaya uygun olarak kelime *el* şeklinde okunmalıydı:

Cümle ellerde çü sensin mağbûb
Ehl-i 'irfân katında merğûb (112. b.)

[= Bütün ellerde sevilen, irfan sahiplerince makbul olan sensin.]

Arap harflerinden *dâl* ve *râ* harflerinin şekil bakımından birbirini andırması sebebiyle *yâddur* kelimesi *ya durur* şeklinde okunmuş:

Umaram kim ola mağbûl-i cihân
Ya durur bunda şeh-i devr-i zamân (151. b.)

Ve zin bakımından da herhangi bir aksamaya sebebiyet vermeyen bu okuyuş tercihi mana düşünüldüğünde okuyanı çıkmaza sürüklemektedir. Sebeb-i telif bölümünde yer alan bu beyitte şair yazacağı eserin beğenilmesini ummaktadır. Eserin tek gayesinin bizatihi kendisi olmadığını, onunla bir emirin, bir sultanın anılması lazım geldiğini:

Çarâz ancağ eşer olmaz tenhâ
Yâd olunmağdur emir-i vâlâ (148. b.)

beytiyle beyan eden şair burada da aynı düşünceyi devam ettirmekte ve eserinde sultanı anmayı arzu etmektedir:

Umaram kim ola mağbûl-i cihân
Yâddur bunda şeh-i devr-i zamân (151. b.)

[= (Eserin) bütün insanlarca makbul olmasını umarım. Bunda zamanın hükümdarı yâd edilmektedir.]

Sefere çıkan hükümdarın kendi yerine İstanbul'un hâfızlığı ve eminliğini İskender isminde birine bırakmasının anlatıldığı bölümde geçen:

Buldılar şahîs-i Sikender-nâmı
İtdiler hâş idüben ârâyı (175. b.)

şeklinde okunmuş bu beytin ikinci mısraına mana veremedik. Mesnevi nazım şekliyle yazılmış bir eserde mısra sonlarında kafiyeli kelimelerin yer alması gerekir. *Sikender-nâmı* ve *ârâyı* kelimelerinin kafiyeli olmadığı aşikar. Böylesi bir okuyuşa muhtemelen birkaç beyit önce:

*Buluñuz şahs-ı Sikender-rāyı
Bekleye şehri vü bu ārāyı (172. b.)*

[= İskender görüşlü o şahsı bulunuz. Şehri ve burayı beklesin.]

denmesi sebep olmuştur. Oysa ki beyit uzun uğraşlardan sonra aranan kişinin bulunduğunu ve bundan dolayı rahata erildiğini anlatmaktadır:

*Buldılar şahs-ı Sikender-nāımı
Étdiler gāžž édüben ārāımı (175. b.)*

[= İskender adlı o şahsı buldular. Mutlu olup dinlendiler/ rahata kavuştular.] şeklinde değildir.

İskender isimli bu şahsa hükümdarın emirlerinin anlatıldığı sonraki beyitlerden birinde:

*Mücrime şer'-ile eyle ecrin
Bozma mažlūm olanuñ 'aržın (181. b.)*

denilmektedir. İkinci mısradaki 'mazlum olanın arzını bozmamak' ifadesini yerli yerine oturtmadık. *Arz* kelimesinin 'en, genişlik' manasına geldiğini biliyoruz. Ancak burada söz konusu olan aynı imla ile yazılan ve 'şan, şeref, namus' anlamlarına gelen *ırz* kelimesidir. Yazmadaki tam şekline uygun olarak beyit şöyle okunmalıdır:

*Mücrime şer'-ile eyle ecrin
Bozma mažlūme olanuñ 'ırzın (181. b.)*

[= Suçlulara şeriat/ kanun ile karşılığını ver. Zulme uğrayan kadınların şerefini/ namusunu da bozma.]

Hükümdarın emirlerini dinleyen İskender'in hükümdarın elini öptüğü:

*Öpdi destini o dem İskender
Dédi fermān-ı şeh olsun ser-ber (199. b.)*

beytiyle dile getirilmektedir. Fakat *ser-ber* ifadesi metinde çok açık bir biçimde 'baş üstüne' anlamında *ber-ser* olarak yazılmıştır ve doğrusu da budur:

*Öpdi destini o dem İskender
Dédi fermān-ı şeh olsun ber-ser (199. b.)*

[= İskender o anda (hükümdarın) elini öptü. Şahın fermanı baş üstüne olsun dedi.]

Sefere çıkan orduda yer alan muhtelif sınıflardaki askerlerin anlatıldığı bölümlerden birinin başlığı:

Şıfat-ı Ağayān-ı Bebr-hey'et ü tekemmül-i raht (212. beyitten önce)

şeklinde verilmiş. Burada geçen 'eyer takımının olgunlaşması' gibi tuhaf bir manaya gelen *tekemmül-i raht* tamlamasında geçen *tekemmül* kelimesi *mükemmel* şeklinde okunmalı ve birleşik sıfat olarak 'mükemmel eyer takımlı' manasında *mükemmel-raht* denilmeliydi. Böylece başlık:

Şıfat-ı Ağayān-ı Bebr-hey'et ü Mükemmel-raht (212. beyitten önce)

[= Kaplan görünüşlü, mükemmel eyer takımlı ağaların özellikleri.]

hâline gelmelidir.

Bu başlıktan hemen sonra gelen beyitte tuğların ardınca yürüyen ağalardan bahsedilmektedir.

*Anuñ ardınca ağalar yer yer
Kimü tığ-ile olurlar žāhir (212. b.)*

Ve zin bakımından bir aksamanın görülmediği bu beytin ikinci mısraında ne demek istediği anlaşılmamaktadır. Yazmada *kimü* kelimesinin *kim ü* gibi, *olurlar* kelimesinin ise *olur* şeklinde imla edildiği görülmektedir. Bu bakımdan ilk ifadedeki *ü*'nün atıf vavı olması icap eder. Bunlardan hareketle *kim* olarak okunan kelimenin aslında iki heceli olması gerekir. Bu da *tığ* 'kılıç' ile birlikte düşünülduğünde 'zırh' anlamına gelen *géyim* olmalıdır.

*Anuñ ardınca ağalar yér yér
Géyim ü tığ-ile olur žāhir (212. b.)*

[= Onun ardınca ağalar yer yer zırh ve kılıçlarıyla görünürler.]

Hükümdarın yanında yürüyen çavuşlar ise:

*Cānibeyninde yürür çavuşlar
Memleket žabšına sāğibmişler (222. b.)*

beytiyle anlatılmaktadır. Ancak bu hâliyle beyitte kafiye yoktur. Hâlbuki ikinci mısraında *sāhib* kelimesinin eki gibi okunan sözcük, beytin hemen öncesindeki bölüm başlığında geçmektedir:

Şıfat-ı Çavuşān-ı Şāğib-Hūşān (222. beyitten önce)

[= Akıllı/ Zeki Çavuşların Özelliği.]

Dolayısıyla ikinci mısradaki kelime *hûş* 'akıl, zekâ' kelimesinden başka bir şey değildir.

*Cānibeyninde yürür çavuşlar
Memleket žabšına sāğib-huşlar (222. b.)*

[= İki tarafında ülke zaptetmede akıllı çavuşlar yürür.]

Benzer bir dikkatsizlik örneği birkaç beyit sonra da karşımıza çıkıyor:

*İki cānibde iki biñ devān
Bād-veş dā'im olurlar pūyān (226. b.)*

İlk mısraında vezni de bozan *biñ* olarak okunan kelimenin doğrusu bölüm başlığında geçmekte:

Şıfat-ı Peykān-ı Bād-devān (226. beyitten önce)

[= Rüzgâr Seğirtişli Ulakların Özelliği.]

Buna göre beyit ve çevirisi şöyledir:

*İki cānibde iki peyk-i devān
Bād-veş dāyım olurlar pūyān (226. b.)*

[= İki tarafta çok hızlı iki ulak, rüzgâr gibi daima koşar.]

Arap harfleriyle benzer imlaya sahip gibi görünen *o revân* ve *oradan* ifadeleri arasında aslında bir *vâv-dâl* değişikliği ve ikinci kelimedede bir *elif* fazlalığı vardır. Yanlış okuma şu şekilde:

İrtesi göçdi o revân 'asker
Yüridi önüne düşdi server (260. b.)

Beytin doğru okunuşunu ve çevirisini şöyle verebiliriz:

Értesi göçdi oradan 'asker
Yüridi önüne düşdi server (260. b.)

[= Sabah asker oradan göçtü, komutan da yürüdü ve önlerine düştü.]

Bahsettiğimiz hataya 395. beyitte de düşülmüştür:

İrtesi göçdi o revân server
Himmeti rahşına oldu ser-ber (395. b.)

İlk mısraı yukarıdaki örnekle aynı olan beytin doğru okunuşu ve çevirisi şöyle:

Értesi göçdi oradan server
Himmeti rahşına oldu ser-ber (395. b.)

[= Sabah komutan oradan göçtü. Gayreti, atının başını çekmekteydi.]

Aşağıdaki beyitte vezin bakımından bir aksama olmamasına rağmen cümlelerin unsurları yerli yerine oturmamaktadır.

Cümleten cünd-i Anaşolı-ı şāh
Aldı önüne k'olalar āgāh (261. b.)

'Şahın Anadolu ordusu uyanık olsunlar diye önüne aldı.' şeklinde çevirebileceğimiz beyitte 'Ordu neyi önüne almıştır?' sorusunun cevabı yoktur. Beyti:

Cümleten cünd-i Anaşolıyı şāh
Aldı önüne k'olalar āgāh (261. b.)

[= Sultan bütün Anadolu ordusunu uyanık olsunlar diye önüne aldı.]

şeklinde okursak cümle ve mana belirginleşecektir. Belirtme hâlinin burada *hemze* ile yazılmış olması ifadenin Farsça izafet gibi düşünülmesine sebep olmuş. Aynı imlâ 542. beyitte *şeh-zâde* kelimesinde vardır. Öncekinin aksine burada doğru okunmuş.

Étdi şeh-zâdeyi gâzır ol ān
Çıldı babası otağına revân (542. b.)

[= O vakit şehzadeyi hazırladılar. O da babasının otağına yola koyuldu.]

Aşağıdaki beyitlerde *-ile* şeklindeki okumalar hatalıdır:

Yürüyüp gitdi Beleşrada hemān
Açdı leşker-ile çün āb-ı revân (277. b.)

Yürüdi 'izzet-ile şāh-ı cihān
Cümle 'asker-ile çün āb-ı revân (391. b.)

Yazmada açıkça bu ifadelerin 'birlikte, beraber, ile' anlamlarına gelen *bile* şeklinde yazıldığı görülmektedir:

Yürüyüp gitdi Beleğrada hemān
Akdı leşker bile çün āb-ı revān (277. b.)

[= Yürüyüp o anda Belgrad'a gitti. Onunla birlikte asker de akarsu misali aktı.]

Yürüdi 'izzet-ile şāh-ı cihān
Cümle 'asker bile çün āb-ı revān (391. b.)

[= Cihan sultanı şerefle, bütün asker de onunla birlikte akarsu misali yürüdü.]

Sava ırmağı üzerinde yapılan köprüünün anlatıldığı:

Şoşsan üç küştünü üstinde idi
Şanki deryā anuñ altında idi (281. b.)

şeklindeki beyitte geçen *küştü* kelimesi Farsça 'güreşme, pehlivanlık' manasına gelmektedir. Doksan üç sayısıyla nitelenen bu kelimenin yanlış okunduğu muhakkak. Bunun yerine kelime aynı yazılışa sahip *keştü* 'gemi' olarak okunmalıydı:

Şoşsan üç keştünü üstinde idi
Şanki deryā anuñ altında idi (281. b.)

[= (Köprü) doksan üç geminin üstünde idi. Sanki nehir/deniz onun altında idi.]

Savaş sırasında ordunun dizilişinin anlatıldığı beyitlerden biri olan aşağıdaki beyitte yanlış okunan kelime ayrıca vezni de bozmaktadır:

Şağda bağladı Karaman 'asker
Şolda hep Rūm éli şurdı meger (297. b.)

Yazmada mısra sonuna denk gelen ve *meger* olarak okunan kelime, *turdu* kelimesinin üstüne yazılmış. Bu yüzden *turdu* kelimesinin altında kalan iki nokta fark edilmemiş. Doğrusu *meger* yerine *yek-ser* olmalıydı:

Şağda bağladı Karaman 'asker
Şolda hep Rūm éli şurdı yek-ser (297. b.)

[=Sağ tarafta Karaman solda ise bir baştan bir başa hep Rumeli asker/ saf bağladı.]

Bu manzara padişahın hoşuna gider ve bu asker alayını hazla seyreder. Ancak bu hâlin anlatıldığı 298. beyitte geçen *hat* kelimesi yanlış okunmuş:

Ĥaşş-ı vāfir édiip ol şāh-ı cihān
Eyledi seyr anı niçe zamān (298. b.)

Yazmada kullanılan talik hattın bir nevi italik/ eğri yazı olması ve noktaların da harflerin şekillerinden biraz daha geride yer alması dikkatten kaçmış, bu sebepten *haz* kelimesi *hat* olarak okunmuş. Manaya dikkat edilseydi bu hataya düşülmeyecekti. Beytin doğru şekli ve çevirisi şöyle:

Çažž-ı vāfir édiip ol şāh-ı cihān
Eyledi seyr anı niçe zamān (298. b.)

[= O cihan hükümdarı bundan çok hoşlanıp uzun zaman bunu seyretti.]

Aynı hataya:

Bu haberden yine ol şāh-ı 'adıl
Eyledi haşş-ı firāvān ü cezıl (638. b.)

şeklindeki 638. beyitte de düşülmüş. Doğrusu:

*Bu haberden yine ol şāh-ı 'adıl
Eyledi ğažž-ı firāvān ü cezıl (638. b.)*

[= O çok adil hükümdar bu haberden dolayı çok, pek çok hoşnut oldu.]
olmalıydı.

Aşağıdaki beyitte Merāhî'nin yaptığı cinasın fark edilmemesi hazırlayanların hataya düşmesine sebep olmuş:

*Çekdiler aña murādātın o dem
Buldı hep cümle murādātın o dem (324. b.)*

Kurban bayramı ertesi hükümdarın huzuruna gelip padişahın elini öpen kral oğlu tertip edilen divanı çok beğenmiştir. Sultan onun arz ettiği bütün dileklerini kabul eder. Gidince ona at gönderir ve ikramda bulunur. Yukarıdaki beyit tam burada geçer. Sultanın kendisine at göndermesi beyitte söz konusu edilir. Buna göre beyit şöyle olmalıdır:

*Çekdiler aña murād atın o dem
Buldı hep cümle murādātın o dem (324. b.)*

[= O vakit ona murad atını çektiler/ verdiler. Böyle bütün murad ettiklerini buldu.]

383. beyitle başlayan ve inşa edilen köprüünün anlatıldığı bölümün başlığı şu ifadelerle başlıyor:

Şıfat-ı Şubğ u Pül-i Bî-girān Ya'nı Köpri-i Bî-pāyān... (383. beyitten önce)

Buradaki *pül-i bî-girān* ifadesi 'hafif/ ucuz köprü' manasına geliyor. Bu ifadeden sonra köprü için kullanılan *bî-pāyān* 'uçsuz/ uzun' sıfatına bakılınca bunun olması mümkün görünmüyor. Onun yerine kelime aynı imlâ ile yazılan ve anlamı *bî-pāyāna* yakın *bî-kerān* şeklinde okunmalıydı:

Şıfat-ı Şubğ u Pül-i Bî-kerān Ya'nı Köpri-i Bî-pāyān... (383. beyitten önce)

[= Sabahın Özelliği ve Uçsuz Köprü yani Nihayetsiz Köprüünün...]

Budin Beylerbeyi Arslan Paşa'nın öldürülmesinin anlatıldığı bölümde hizmetteki kusurundan dolayı kendisine Sokullu Mehmed Paşa'nın sorduğu suallere cevap vermekten âciz kaldığı anlatılır. O ne dediyse Mehmed Paşa onu söyledikleriyle susturur:

*Ne didiyse anı ilzām itdi
Çağırup şaşraya bed-nām itdi (407. b.)*

Beyitteki *çağırup* kelimesi yazmada çok açık bir biçimde *çıkarpup* şeklindedir.

*Ne dediyse anı ilzām étđi
Çıkarpup şaşraya bed-nām étđi (407. b.)*

[=Ne dediyse onu susturdu. Dışarı çıkarıp adını kötüledi.]

Yukarıda Merâhî'nin yaptığı cinaslardan bir örnek yer almıştı. Bunlardan bir diğesinde ise cinaslı ifadeden önceki kelimelerin de kafiyeli olması sebebiyle cinas görülememiş:

Götürüp gitdiler anı Öseke
Çodılar şîr-i jiyâni Öseke (409. b.)

İkinci mısradaki geçen *şîr* 'aslan' kelimesi, mısra sonunda yer alan *seg* 'köpek' kelimesini hatırlatmalıydı. Beytin doğru okunuşu şöyledir:

Götürüp gitdiler anı Ösege
Çodılar şîr-i jiyâni o sege (409. b.)

[= Onu (başını) Ösek'e götürüp gittiler. Kükreyen aslanı ise (Aslan Paşa'yı) köpeğe bıraktılar.]

Zigetvar'ın dış surlarının toplarla dövülmesinin anlatıldığı beyitte *top dök-* fiili geçmektedir:

Dökdiler şöp-ıla parқанın anuñ
Aldılar ėarb-ıla dāmānın anuñ (455. b.)

Ancak ifadeye göre bunun surların topla dövülmesi şeklinde olması gerekmektedir:

Dögdiler şöp-ıla parқанın anuñ
Aldılar ėarb-ıla dāmānın anuñ (455. b.)

[= (Kalenin) surlarını topla dövdüler. Vurarak onun eteğini ele geçirdiler.]

Nitekim 467. beyitte kelime doğru okunmuştur.

Dögmege başladılar anı dañi
Şöp-ıla şaşladılar anı dañi

Ancak bir sonraki beyitte yine bir kelimenin yanlış okunduğunu görmekteyiz:

İtdiler her şarafın zîr ü zeber
*Ya'nî parқанı degül **daha** beter (468. b.)*

Metinde geçen *daha* kelimesi yazmada açık olarak *dahi* şeklinde yazılmıştır ve doğrusu da elbette budur.

Aşağıdaki beyitte *sin* harfinin *he* olarak okunması sonucunda hataya düşülmüş:

*Oldı **her cümle** levāzım iğzār*
Şoplar eyledi ešrāfi ġiŝār (504. b.)

İfade 315. beyitte:

*Aldı **ser-cümle** ŝavāyif bañŝiŝ*
Étdiler ĥayr du'āya ġūŝiŝ (315. b.)

şeklinde doğru okunmuşken burada yanlış okunmuş. Ayrıca *her cümle* şeklinde bir kullanım da kanaatimizce yoktur. Yalnızca *cümle levāzım* şeklinde bir tavsif olsaydı olurdu. Buna göre kelimenin doğru okunuşu ve beytin çevirisi şöyle olmalıdır:

*Oldı **ser-cümle** levāzım iğzār*
Şoplar eyledi ešrāfi ġiŝār (504. b.)

[= Gerekli bütün her şey hazırlandı. Toplar etrafı kuşattı.]

Manaya dikkat edilmemesi neticesinde düşülen hatalardan biri de aşağıdaki beyitte görülmektedir:

*Didiler yarıcuñ Allāh olsun
Kim ıuluñ tāc giyen şāh olsun (559. b.)*

İmlâsı aynı olan *kim* ve *kem* kelimeleri yanlışlığa sebep olmuş. Sultan Süleyman yerine hükümdar olan Şehzade Selim için dua edildiği beytin doğrusu şöyledir:

*Dédiler yarıcuñ Allāh olsun
Kem ıuluñ tāc géyen şāh olsun (559. b.)*

[= Dediler ki: Yardımcın Allah olsun; fakir kulun, tac giyen bir şah olsun.]

Duanın devam ettiği beyitlerden:

*Yā ilāhî aña virdüñ çü murād
Bu idi 'āleme maķşūd-ı fevād (563. b.)*

şeklindeki beyitte Arapça bir kelimenin imlâ özelliğine dikkat edilmemesi sonucu kelime yanlış okunmuş. Kendisinden önceki harfin harekesinin damme/ ötre olduğu durumlarda *hemze*, kürsü olarak bir *vâv*ın üstüne yazılır. Ancak kimi durumlarda *vâv*ın korunup bu *hemzenin* yazılmadığı da olur. Dolayısıyla kelimenin doğrusu 'kalp, gönül' anlamlarına gelen *fu'âd* olmalıdır:

*Yā ilāhî aña vérdüñ çü murād
Bu idi 'āleme maķşūd-ı fu'ād (563. b.)*

[= Ey Allah'ım! Ona muradını verdin. Zaten insanların gönüllerindeki dilekleri de bu idi.]

Yazmada *fu'âd* kelimesi birbirine yakın üç yerde geçmektedir. Bunlardan biri yukarıda gösterdiğimiz 563. beyit idi. Diğerlerinden 570. beyitte kelime doğru okunurken hemen ardından gelen 571. beyitte *fevâd* şeklinde okunmuştur. Yazmada müstensihin *vâv*ın üstündeki hemzeyi yazması doğru okumayı sağlamıştır. Ancak bu defa aynı beyitte başka bir kelime yanlış okunmuştur:

*Budur aķzā-i murādum şimdi
Ya'nî maķşūd-ı fu'ādum şimdi (570. b.)*

Buradaki yanlışlık ise yukarıda 298. beyitte geçen *haz* kelimesini izah ettiğimiz yerde de belirttiğimiz üzere talik hattın özelliklerinden kaynaklanmıştır. *Kaf* harfinin üzerindeki noktanın konumu yanlış değerlendirilmiş, fakat nokta iki kere itibara alınarak *sâd* harfi *dâd* zannedilmiş. Sultan Süleyman tarafından Pertev Paşa'ya Göle kalesini fethi görevinin verilmesinin anlatıldığı kısımda geçen ve hükümdarın dilinden Paşa'ya söylenen bu beytin doğru şekli ve çevirisi şöyledir:

*Budur aķşā-i murādum şimdi
Ya'nî maķşūd-ı fu'ādum şimdi (570. b.)*

[= Benim son dileğim, yani gönlümden geçen emelim şimdi budur.]

Göle kalesinin anlatıldığı kısımda geçen ve kalenin yüksekliğini anlatan:

*Felek eylerse anı seyr eger
Külehi başından ol demde düşer (581. b.)*

şeklindeki beyitte kelimenin *başından* şeklinde okunması manaca doğru görünmekle birlikte vezni bozmaktadır. Oysa kelime yazmada geçtiği gibi *başdan* şeklinde okunmalı ve vezin değerlendirilirken de kelimenin medli alınması gerektiği hesaba katılmalıydı:

*Felek eylerse anı seyr eger
Külehi başdan ol demde düşer (581. b.)*

[= Eğer felek onu (kaleyi) seyretse o anda başından külahı düşerdi.]

Kalenin yüksekliğinin üstüne kuş konmaması, konsa da inmemesi şeklinde anlatıldığı ve:

*Murğ-ı şayyâr aña hiç konmaz idi
Üstine konsa dañi inmez idi (583. b.)*

şeklindeki beyitte geçen *tayyâr* kelimesi *tâyir* olmalı idi. Beyte vezin ve anlam bakımından her ikisi de uygun düşse de yazmadaki şekli ikincisidir:

*Murğ-ı şâyir aña hiç konmaz idi
Üstine konsa dañi énmez idi (583. b.)*

[= Uçan kuş ona konmazdı. Üstüne konsa da inmezdi.]

Göle kalesinin fethi sırasında kullanılan topların anlatıldığı:

*Her biri mâr idi ejder-ser
Her nefesde deheni ûd şaçar (596. b.)*

şeklindeki beyitte geçen *ûd* kelimesinin ne olduğu anlaşılmıyor. Böyle bir okuyuşa sebep, vezin gereği orada medli bir heceye ihtiyaç duyulması olsa gerek. Ancak buradaki kelime Türkçe *od* kelimesidir. Beytin manası da düşünülünce kelime yerli yerine oturmaktadır:

*Her biri mâr idi ejder-ser
Her nefesde deheni od şaçar (596. b.)*

[= Her biri her nefesde ağzı ateş saçan ejder başlı bir yılan idi.]

Aşağıdaki beyitte geçen kelime *ferah* kelimesinin zıddı olan ve 'gam, keder, acı' gibi manalara gelen *terah* kelimesi olmalıydı:

*Herkese irmiş-iken ya'ní tarğ
Gitdi ol dem yerine geldi ferağ (646. b.)*

Buna göre beytin doğru şekli ve çevirisi şöyle olmalıdır:

*Herkese érmiş-iken ya'ní terağ
Gitdi ol dem yérine geldi ferağ (646. b.)*

[= Herkese bir sıkıntı gelmişken bu gitti ve o anda yerine sevinç geldi.]

Aşağıdaki beyitte muhtemelen kelimedeki geçen ikinci *ye* harfinin noktalarının unutulması sonucu hataya düşülmüş. Vezin dikkate alınsaydı bir eksiklik olduğu fark edilebilecekti:

*Bile 'azm ile tā tahta degin
Ħidmetin ide tamām ola emîn (654. b.)*

Beytin doğru şekli şöyledir:

*Bile 'azm eyleye tā tahta degin
Ħidmetin éde tamām ola emîn (654. b.)*

[= Birlikte ta tahta/ İstanbul'a kadar gitmek ve hizmetini tamamlayıp emin olmak için.]

b. Tamlama ve birleşik kelime hataları:

Kelime hatalarından başka sayıları çok az olmak üzere görebildiğimiz birtakım Farsça tamlama ve birleşik kelime hatalarına burada işaret edeceğiz.

*Oldı hep cān-ile kuli 'ālem
Bende-i fermānı olupdur ādem (91. b.)*

Yukarıdaki beyitte geçen Farsça tamlama doğru okunmuş olsa da vezin gereği izafet /i/sinin kaldırılması gerekirdi. Aynı manada olmak üzere beyit şöyle okunmalıydı:

*Oldı hep cān-ile kuli 'ālem
Bende-fermānı olupdur ādem (91. b.)*

[= Bütün âlem candan onun kulu oldu. İnsan onun emir kulu olmuştur.]

Bir eser yazmak için kalemden istimdat eden Merâhî'ye onun verdiği cevap kısmında yer alan aşağıdaki beytin ilk mısrasında iki tane özne/ fâil görünmekte ve cümle yerli yerine oturmamaktadır:

*Çıkdı şeh cünd-ile şan şāh-ı bahār
Nazm kıl vāqt'-i gāli yūri var (124. b.)*

Bu hâliyle ilk mısrada 'Sanki bahar sultanı askeriyle çıktı.' denmektedir. Ancak *şeh* kelimesi boşta kalmaktadır. 'Sanki şah, bahar sultanı, askeriyle çıktı.' şeklindeki bir manalandırma da sorunu çözmektedir. Hâlbuki *şeh* kelimesinin 'sultan, hükümdar' manasından *başka şāh-beyit, şeh-bâz* örneklerinde olduğu gibi 'içi ve dış görünüşü bakımından benzerlerinden daha seçkin olan' (Mütercim Âsım Efendi, 2009: 717) anlamı vardır. Bu bakımdan ifade 'en güzel asker/ ordu' manasında *şeh-cünd* olarak yazılmalıdır:

*Çıkdı şeh-cünd-ile şan şāh-ı bahār
Nazm kıl vāqt'-i gāli yūri var (124. b.)*

[= Sanki bahar sultanı en güzel ordusu ile çıktı. Sen de haydi yaşananları nazmet.]

Mesnevinin 139-143. beyitlerini teşkil eden gazelin 4 beyti diyebileceğimiz aşağıdaki beyitte ise Farsça bir birleşik sıfatın yazılışında hata vardır:

*Ķıl temāşā sūseni kim şanasın çāvuşdur
Şeş-perin almış eline oluban kîne güzâr (142. b.)*

İkinci mısrada geçen *kîne* ve *güzâr* kelimeleri 'kin güden' manasında *kîne-güzâr* şeklinde birleşik yazılmalıdır. Buna göre beyit ve çevirisi şöyledir:

*Şıl temâşâ sūseni kim şanasın çavuşdur
Şeş-perin almış eline oluban kine-güzâr (142. b.)*

[= Suseni seyret, onu kin güdüp eline güzünü almış bir çavuş zannedersin.]

Ordu içinde yeniçeri sınıfının vasfedildiği bölümde geçen aşağıdaki beyitte ise *mûr-ı Süleymân* tamlaması yanlışır.

*Ki düşer cümlesi sulşân öñine
Şan düşer mûr-ı Süleymân öñine (216. b.)*

Yeniçeriler sultanın önünde yürümektedirler. Merâhî'ye göre bu durum, Hazreti Süleyman'ın önüne düşen karıncayı hatırlatmaktadır. Yukarıdaki okuyuşa göre ise yeniçeriler Süleyman'ın karıncasının önüne düşmektedirler ki bu ifadenin yanlış olduğu aşikardır. Beytin doğru şekli ve çevirisi şöyledir:

*Ki düşer cümlesi sulşân öñine
Şan düşer mûr Süleymân öñine (216. b.)*

[= Hepsi sultanın önüne düşerler. Sanki karınca Süleyman'ın önüne düşmüştür.]

Göle kalesinin tasvir edildiği bölümde geçen aşağıdaki beyitte ise yine bir birleşik sıfat doğru yazılmamıştır:

*Cümle bennâ-i mühendis takrîr
Aña hiç edemediler tedbîr (590. b.)*

Bu hâliyle *takrîr* kelimesi cümlede boşta kalmış görünmektedir. Doğrusu 'mühendis gibi sağlam iş gören' manasını verebileceğimiz *mühendis-takrîr* olmalıdır:

*Cümle bennâ-i mühendis-takrîr
Aña hiç edemediler tedbîr (590. b.)*

[= Mühendis gibi sağlam iş gören bütün mimarlar/ ustalar, ona (kaleye) hiçbir çare bulamadılar.]

c. Eserle İlgili Verilen Hükümlerdeki Hatalar:

Merâhî'nin *Fetihnâme-i Sefer-i Sigetvar* adlı mesnevisini *Merâhî'nin Fetihnâme-i Sigetvar'ı Kanunî'nin Son Seferinin Şiirsel Anlatımı* adıyla yayınlayan araştırmacılar, eserlerinin önsözünde "bu çalışmada eserin muhtevasının ve edebî yönünün ayrıntılı bir tahlili"nin yapıldığını belirtmişlerdir. Bu iddia eserin edebî yönü için geçerli kabul edilebilir, ancak bu kısımda da verilen bazı hükümler hatalıdır. Şöyle ki:

1. "Eser, bazen görülen imalelere rağmen, zihaf gibi aruz hatalarını barındırmadığı için aruz bakımından oldukça sağlamdır." (XIX. s.)

Eserde imalelerin bazen görüldüğü hükmünün izafiliğini bir kenara bırakırsak zihaf hatasını barındırmadığı doğru değildir. Eserde geçen kimi kelimelerde mesela *ma'nî* (23. b.), *ya'nî* (131, 252, 293. b.), *şâhî* (557. b.), *gâzî* (625, 670. b.) gibi kelimelerin ikinci hecelerinde ve *sulşânî* (553. b.) kelimesinin son hecesinde zihaf vardır. Örnek olması bakımından *ma'nî* kelimesinin geçtiği beyit ile bir özel isim olarak *Firdevsî* kelimesinde yapılan zihafın geçtiği beyti aşağıya alıyoruz:

*Her felek ma'nîde gamnâküñdür
Ayağuş şopraqıdur hâküñdür (23. b.)*

*Olmasa şâ'ir-i Firdevsî eger
Ol zamâne şehin âyâ kim añar (159. b.)*

Ayrıca aşağıdaki beytin ikinci mısraında da vezin bozuktur:

*Cümlesi bende-i fermâni anuñ
Bendesidür Mısr sulşanı anuñ (54. b.)*

2. "... bir beyitte Türkçe kelimelerde med yapmak gibi bir aruz hatasına da düşmüştür. (...) sadece bir beyitte bu tür bir hatanın yapılması, şâirin kusurunu değil aruza hâkimiyetini gösterir." (XIX. s.)

Yukarıdaki ifadelerden sonra verilen örnek mesnevinin 323. beytidir:

*Gitdüğünde aña in'âm étđi
At gönderdi vü ikrâm étđi (323. b.)*

Gerçekten *at* kelimesinde söz konusu edilen şekilde med yapılmıştır. Ancak eserde Türkçe kelimelerde yapılan med bununla sınırlı değildir. Bundan başka tespit edebildiğimiz kadarıyla tek heceli olan *ağ* (113. b.), *baş* (581. b.), *top* (504, 595. b.), *kul* (573. b.), *yér* (586. b.), *od* (596. b.), *iç* (612. b.) kelimeleriyle iki heceli *solak* (218. b.) kelimesinde med yapılmıştır. Bu kelimelerin geçtiği beyitlerden birkaçını örnek olarak veriyoruz:

*Cümle şolağ olup dâmen-keş
Her biri hûb dilâver dil-keş (218. b.)*

*Oldı ser-cümle levâzım iğzâr
Şoplar eyledi ešrâfi ğişâr (504. b.)*

*Şanki bir küh-ı felek-rütbet idi
Yér yüzinde bülend-hey'et idi (586. b.)*

3. "Eserin sonunda "temmet 1110" ibaresi bulunmaktadır. Milâdî olarak 1698'e denk gelen bu senenin eserin yazılış tarihi değil de istinsâh tarihi olduğunu düşünmekteyiz." (XVII. s.)

Burada söz konusu tarihin istinsah tarihi olduğu doğrudur. Ancak hicrî 1110 yılı tam olarak 1698'e değil 1698'in ikinci yarısı ile 1699'un ilk yarısına tekabül etmektedir. Küçük bir fark gibi görünse de ay belirtilmediği için her iki yılı da yazmak gerekir.

Eserin edebî yönü için ortaya konan bilgilerin yeterli olduğunu söyleyebiliriz. Ancak eserin muhtevasının ayrıntılı olarak tahlil edildiğini söylemek mümkün değildir. Eserin tarihî kaynak olarak değerinden bahsedilen bölümde bu değer ortaya konmuş da değildir. Bir sefer monografisi olarak önemli bulunduğu, hadiseleri özet olarak ve geniş perspektiften anlatması dolayısıyla kullanışlı görüldüğü belirtilmiştir. Ancak hemen ardından söylenen şu cümleyi anlayamadığımızı söylemeliyiz: "Bununla birlikte bazı tarihsel detayları içerip içermemesi kaynak olmak açısından, eserin kendinden menkul sınırlarını teşkil etmektedir." (XXV. s.)

Bu kısımdan sonra 22 kısa madde hâlinde eserde bahsedilen konular sıralanmış, ancak eserin tarihî kıymetini ortaya koyan elle tutulur bir bilgi verilmemiştir. Meselâ seferin başlangıç tarihi için Merâhî'nin verdiği tarih, yine

Merâhî'nin Göle kalesinin fethini Kanuni'nin vefatından önce göstermesi gibi bilgilerin değerlendirilmesi gerekirdi.

ç. Hazırlanan Yayında Görülen Eksiklikler

Araştırmacıların ortaya koydukları neşirde okuma hataları ve gördüğümüz eksiklikleri yukarıda belirttik. Bunlardan başka özellikle kitabın sonuna eklenen sözlük kısmının yetersiz olduğunu ve bir kısım yanlışlar barındırdığını söylemeliyiz. Bunlara kısaca temas etmek istiyoruz.

1. âbâd: (a.i. ebed'in c.) sonsuz, gelecek zamanlar.

Metinde *âbâd* kelimesi *âbâd eyle-* (75, 418. b.), *âbâd ét-* (77. b.) *âbâd ol-* (103, 510. b.) *ferah-âbâd* (278, 293. b.), *sürûr-âbâd* (558. b) şeklinde olmak üzere 8 yerde geçmektedir. Farsça olan bu kelimenin birleşik fiil biçimindeki kullanımlarda 'mamur, şen, bayındır' anlamlarıyla, öteki kelimelerde ise mesela *ferah-âbâd* 'ferahlığın, sevincin bol olduğu yer' ve *sürûr-âbâd* 'sevincin, neşenin bol olduğu yer' şeklinde düşünülmesi gerekirdi.

2. bernâ: (f.s.) genç, delikanlı, yiğit.

Kelimenin anlamı doğru olmakla birlikte metinde böyle bir kelime geçmemektedir. Araştırmacılar muhtemelen 'mimar, usta' anlamlarına gelen *bennâ* (494, 590. b.) kelimesini sözlüğü dâhil etmek isterken yanlışlık yapmış olmalıdırlar.

3. cerî: (a.i.) cereyan.

Kelime şu beyitte geçmektedir:

Aldı ešrâfda olan al'aları
ıdmet-i pâdišehe oldu cerî (642. b.)

Ancak burada verilen anlamla ikinci mısra 'Padişahın hizmetine cereyan etti.' gibi bir manaya gelir ki bunun da yanlış olduğu ortadadır. Bunun yerine Arapça *cür'et* kökünden türeyen ve 'cesur, gözü pek, yiğit' gibi manalara gelen *cerî* kelimesi alınmalıydı. Bu hâliyle beytin anlamı şöyle olacaktır: 'Etrafta olan kaleleri aldı. Padişahın hizmetinde cesur/ yiğit davrandı.'

4. emr-i muhâl: gerçekleştirmesi imkânsız olan emir.

Metinde bu tamlamanın geçtiği beyte bakılırsa bu mana yerine oturmuyor:

Gördiler almadı hiç šabra mecâl
Oldı šurmağ işi bir emr-i muğâl (601. b.)

[= Sabra mecalleri kalmadığın gördüler. Artık orada durmak işi imkânsız bir emir oldu.]

Emir kelimesinin emirden başka 'iş, hadise' gibi anlamlara geldiği de bilinip beytin ikinci mısraı 'Artık orada durmak işi imkânsız bir iş oldu.' manasına gelecek şekilde ifadenin anlamı sözlüğü koyulmalıydı.

5. en'am: (a.i. na'm'in c.) at, deve, sığır ve koyun gibi hayvanlar.

Metinde *en'am* değilse de *enâm* 5 yerde (167, 169, 340, 387, 475. b.) geçiyor. Elbette hiçbirisi de yukarıdaki manada değil. Bu beyitlerden birini örnek olması bakımından aşağıya alıyoruz:

*Eyledi emr o dem şāh-ı kirām
Ki geçe 'asker ü cumhūr-i enām (387. b.)*

[= Yüce sultan o vakit askerler ve bütün insanlar geçsin diye emretti.]

Enām kelimesi burada 'halk, topluluk, insanlar' manasına, genel olarak ise ayrıca 'bütün mahlukat' manasına gelmektedir.

6. hayl: (a.i.c. ahyâl, hüyûl) at.

Bu kelime metinde iki yerde (24, 231. b.) geçmektedir ve hiçbirinde de bu mana kullanılmamıştır. Mesela verilen manaya göre Hazreti Peygamber'in övüldüğü:

*Mu'cizât-ile çü Çak-perversin
Cümle hâyil-i rusüle serversin (24. b.)*

şeklindeki beyit 'Sen mucizelerle Hakk'ın koruduğu kişisin. Sen bütün peygamberler atına öndersin.' manasına gelecektir. Oysa hayl kelimesinin 'zümre, takım, guruh' manası da vardır. Öyle olunca yukarıdaki beytin manası 'Sen mucizelerle Hakk'ın koruduğu kişisin. Sen bütün peygamberler zümresine öndersin.' olacaktır.

7. i'lâm: (a.i. elem'den) elem verme, keder verme.

Metinde böyle bir kelime geçmemektedir. Bunun yerine 'bildirme' manasına gelen *i'lâm* (80, 573, 655. b.) yer almaktadır. Her iki kelimenin de sözlükte peşpeşe gelmesi bu hataya sebebiyet vermiş olmalıdır.

8. kılâ': (a.i.) yelken.

Metnin na't kısmında geçen bu kelimenin manası 'kaleler' olmalıdır:

*Oluban niçe kılâ'a mālîk
Oldılar rāh-ı cihāda sālîk (40. b.)*

[= Onlar (sahabeler) pek çok kaleyi ele geçirip cihat yolunda yürüdüler.]

9. ref': (a.i.) kalkındırma, yüceltme.

Hazreti Peygamber'e na't kısmında geçen bu kelimeye beytin yukarıda verilen mana ile yaptığımız çevirisiyle birlikte bir bakalım:

*Eyledüñ emr-i cihādı itmām
Küfri ref' étmege étdüñ ikdām (35. b.)*

[= Cihat emrini tamama erdirdin. Küfrü yüceltmek/ kalkındırmak için gayret ettin.]

Böyle bir çevirinin Hazreti Peygambere hakaret olacağı açıktır. Öyleyse ref' kelimesine verilen mana yanlıştır. Bunun yerine kelimeye 'lağvetme, kaldırma, hükümsüz hâle getirme' manası verilmeliydi. Buna göre de yukarıdaki beytin çevirisi şöyle olacaktır: 'Cihat emrini tamama erdirdin. Küfrü ortadan kaldırmak için gayret ettin.'

Kitaba eklenmiş olan sözlük kısmına dair verdiğimiz bu örnekler, bahsi geçen sözlüğün özensiz hazırlandığını, sözlüğün kelimelerin metinde geçen anlamlarından hareketle hazırlanması gerektiğinin göz ardı edildiğini göstermektedir. Dolayısıyla

okuyucu için yarar sağlaması umulan bir sözlük, örnek olarak verdiğimiz son kelime de olduğu üzere onu yanlış anlamaya sevk edebilecektir.

Metin

[1^a] FETĖ-NĀME-İ SEFER-İ SİGETVAR

NAŖM-I MERĀĖİ

[1^b] Pādişāh-ı Zamān ve Şehensāh-ı Devrān Sulşān bin Sulşān Sulşān Süleymān bin Selīm Hān Hazretlerinin Sefer-i Engürüse Ya'nı Sigetvar-ı Menhūsa Niyyet Kırılınıñ 'Askerini Kırup Pā-Māl Ėtmege Gayret Eyledüginüñ Tafşıl ü Beyānı ve Tağrır ü 'İyānıdur ki Takrır ü Tastır Olinur

Meşneví Der-Tevgíd-i Bārı Te'ālā *celle celāluhu ve 'amme nevāluhu*¹

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Ėy şeref-baĥş-ı vücūd-ı insān
Mübdi' ü muĥteri'-i her dü-cihān
2. Fā'il-i muşlaĥ u Ėādir sensin
Mālik-i mülk-i 'anāşır sensin
3. Sensin ol ĥālik-ı nev'-i ādem
Sensin ol bānı-i mülk-i 'ālem
4. Ėıldıñ imān-ile anı temkín
Vėrdüñ insān-ile aña tezyín
5. Lık oldı niĥe fırĥa insān
Eyledi ba'zısı anuñ şuĖyān
6. Kimisi emrũñ-ile oldı sa'id
Kimisi oldı şeĥāvetle 'aníd
7. Kimi mü'min kimi müşrik oldı
Kimi cāhil kimi müdrík oldı
8. Ėün sa'id ile şaĥı étdi cidāl
Tığ-ile oldı şalāĖ emri ĥayāl
9. Eyledüñ tığ-ile mābeyni şalāĖ
Mü'min-i ārifi étdüñ iflāĖ [2^a]
10. Farz édüp emr-i cihādı maĖzā
Ėomaduñ ceng ü cidāli ĥaş'ā
11. Ėün cihād emrini āmir olduñ
Mü'min-i Ėāzıye nāşır olduñ
12. Eyleyüp luşf-ı cemilũñ izhār
Mü'min-i Ėāzıye ĥıldıñ ísār
13. Kāfir-i müşrike Ėālib ĥıldıñ
Anları ĥırmaĖa rāĖıb ĥıldıñ
14. Ne ulu ni'mete ĥıldıñ vāşıl
Ki olur ecr-i firāvān Ėāşıl
15. Dāyimā nusret-ile ĥıl dil-şād
Eyle luşfuñla bize 'adl-ile dād

¹ "Şanı yüce olsun ve ihsanı herkesi kuşatsın."

16. 'Ayn-i 'avnüñle nażar kıl dāyim
Ħidmet-i emrūñ için kıl kıyım
17. Tıĝ-ı emri çekelüm küffāra
Édelüm anları pāre pāre
18. Yā ilāhı bize étdüñ iĝsān
Eyle meydān-ı ĝazāda pūyān
19. Vēr bize kıuvvet ü kıudret dāyim
Olalum deşt-i ĝazāda kıyım

Na't-i Resūl-i Ekrem *şallallāhu 'aleyhi ve sellem*²

20. Éy ĝābıb-i Ğaķ u cümle 'ālem
Ğüsñ ü ħulķ-ile biĥn-i ādem
21. Sensin ol mażhar-ı *leolāk* olan
Sebeb-i ĥilķat-i eflāk olan [2^b]
22. Senüñ için yaradıldı 'ālem
Belki eflāk ü cünüd-ı ādem
23. Her felek ma'nıde ĝamnāküñdür
Ayaĝuñ şopraĝıdır ĥāküñdür
24. Mu'cizāt-ile çü Ğaķ-perversin
Cümle ĥayl-i rusüle serversin
25. İki şaķķ étdi benānuñ māhı
Barmaĝuñ rüşen éderdi rāhı
26. Zemzem oldu lebüñe karşı revān
Dikdügüñ çüb yemiş vérdi hemān
27. Nice ĝikmet nice kıudretdür bu
Nice devlet nice miknetdür bu
28. Mu'cizātuña nihāyet yoķdur
Bu ĥuşuş üzre rivāyet çoķdur
29. Ğaķ seni şāĝib-i mi'rāc étdi
Felege ĥāk-i rehüñ tāc étdi
30. Enbiyā eyledi ta'żimi maķāl
Étdi ervāĝ saña istiķbāl
31. Şeb-i isrāda müsāfir olduñ
Lā-mekān seyrini sāyir olduñ
32. Çoķ şeref buldı senüñle eflāk
Aşl idüñ anlara éy gevher-i pāk
33. Żulmet-i şirki sen étdüñ zāyil
Géceler ola mı nūra ĝāyil
34. Kılıcuñ 'arşda aşduñ şāhum
Ser-i māh üstine başduñ şāhum [3^a]

² "Allah'ın dua ve selamı onun üzerine olsun."

35. Eyledüñ emr-i cihâdı itmâm
Küfri ref' étmege étdüñ içdâm
36. Tığ-ı şer'î çeküben küffâra
Çalb-i pür-zahmına urduñ yara
37. Mü'minîne sen idüñ şâh-ı cihân
Emrüñe râm idi kevn ü mekân
38. Étdüñ aşğabuña ta'lîm-i cihâd
Buldılar emrüñ-ile râh-ı sedâd
39. Étdi anlar dañı ol emre sülük
Her biri oldı zamânında mülük
40. Oluban niçe kıla'a mâlik
Oldılar râh-ı cihâda sâlik
41. Ba'dehu tâbi' olup aña şehân
Oldılar râh-ı gazâda püyân
42. Âl ü aşğabuña dénürse revâ
Ra'eyallâhu te'âlâ ebedâ³
43. Yâ ilâhî be-ğaç-ı Ağmed ü âl
Bizi kııl rüz-ı gazâda hoş-ğâl
44. Şeref-i zümre-i ebrâruñ içün
Anlara vérdüğüñ esrâruñ içün

Evşâf-ı Pâdişâh-ı Gerdün-penâh u Sa'âdet-destgâhdur ki Tağrîr ü Tasşîr Olinur [3^b]

45. Çâliyâ pâdişeh-i pâk-nihâd
Eyledi kullarına emr-i cihâd
46. Ya'nî sulşân Süleymân-ı zamân
Vâris-i devlet-i âl-i 'Osmân
47. Eyleye 'azm-i sefer şevketle
Yüriye cünd-i zafer heybetle
48. K'oldurur bağr ü berüñ pâdişehi
Şoludur her şaraf anuñ sipehi
49. Bu cihânda yok aña mişl ü naşîr
Reml-i şağrâdan anuñ 'abdi keşîr
50. Sipehi necm-i semâdan efzün
Kulları gadd-ile 'adden bîrün
51. Yoğdurur zâti gibi zât-ı cemîl
Var midur hâlkı gibi hâlk-ı cezîl
52. Mülkidür cümle-i İrân anuñ
Dañı hem milket-i Tûrân anuñ
53. Anaşolı vü dañı Rûm éli hep
'Acem-ile dañı hem mülk-i 'Arab

³ "Allah ebediyen razı olsun."

54. Cümlesi bende-i fermānı anuñ
Bendesidür Mısr sulşanı anuñ
55. Cümle yér ehli muşí'idür hep
Mülkinüñ ser-gadidür şarq-ıla ğarb
56. Kefere cümle vérür aña hārāc
'Anede zār u zebün u muġtāc
57. İçlerinden biri 'iśyān étse
Çükm ü fermānına ŗuġyān étse [4^a]
58. Mülkini ħulları eyler tārāc
Kendüyi emrine eyler muġtāc
59. Ĥānumānını éder zír ü zeber
Aña 'iśyānı ħılır yine zarar
60. İçlerinden biri 'iśyān étđi
Ol ŗehe küfr-ile ŗuġyān étđi
61. Ki Zirinc-oġlı idi ismi anuñ
Küfr-ile var-idi çoġ resmi anuñ
62. Ol Sigetvara emír idi meger
Étdi İslāma meger ħāsd-ı zarar
63. Görđi 'iśyānını çün ŗāh-ı cihān
Üstine çekdi 'asākır ol ān
64. Yüridi 'askeri pür-heybetle
Miknet ü 'izzet-ile ŗevketle
65. K'ol durur ĥusrev-i cümle 'ālem
Ŗāġib-i ŗevket ü ahyāl ü ġaşem
66. Ola devletde metín ü bāġı
Ŗıyt-i 'adli pür éde āfāġı

Vaŗf-ı Ferzend-i Sa'ādetmend

67. Vére ol tāze nihāline nemā
Bu durur aña du'āyla ŗenā
68. Pertev-i 'ömri ola tābende
Devleti ola anuñ pāyende
69. Kim durur dērseñ anı baña dilā
Luŗf-ı ŗāb'ıyla odur zāt-ı 'alā [4^b]
70. Ŗāb'ı gibi oluban ismi Selím
Çüsn-i ĥulġını meger bile 'Alím
71. Ŗāb'-ıla olur-ısam ger Çassān
Anı vaŗf édemeyem ben bir ān
72. Olsa evrāġ-ı ŗāġāyif mektüb
Olmaya biñde birine mektüb
73. Çaddümüz yoġ anı vaŗf eylemege
Vaŗfınuñ biñde birin söylemege

74. Şimdiden g r  du'  eyleyel m
'İzz   bahtına Ően  eyleyel m
75. Y  il h  anı dil-Őad eyle
D yim  h Őırın  b d eyle
76. ' mrini devletini eyle ziy d
Şevket   bahtını t  yevm-i ten d

EvŐaf-ı Vez r-i Keb r-i M Őter -tedb rd r ki TaĒr r   TaĒr r Olinur

77.  unki ol p diŐeh-i h b-nij d
 tdi b ny d-ı g z y   b d
78.  tmege emr-i cih d  itm m
BaŐvez re d di eyle iĒd m
79. Eyle  ullaruma emr m iĒb r
Sefer m var id gin  ıl iş' r [5^a]
80. Eyle eŐr fa bu emr m i'l m
Sefere g Ő r ola h Ő-ıla ' m
81. DaĒı hem himmet n  eyle iŐ r
'Askere k'ola zah re iĒz r
82. Eyledi emrini c n-ile  ab l
Oldı bu k ra dem- -dem meŐg l
83. Kim durur d rŐeŐ anı başa dil 
Ekrem-i h lk MeĒemmed Paşa
84.  Őaf-ı Ő h S leym ndur ol
 ulĒ-ıla mihter-i devr ndur ol
85. K'oldurur Şimdi m rebb -i zam n
Şab'-ıla fikr-ile maĒb l-i cih n
86. 'AĒlıdur var ise 'aĒl-ı evvel
Anu  i un aşa y z Şutdı d vel
87. G l gibi g ldi zam nında cih n
Ola devletle dem- -dem h nd n
88. 'Adl   ins fa olupdur m yil
Gelmedi buncılayın bir ' Ēil
89.  atı ihs n-ile  ĒaŐte m d m
 ulĒ-ı  h lik ile mevs f tam m
90.  tdi ihs n-ile h lk  bende
Luş-ile eyledi hep Őermende
91. Oldı hep c n-ile  ul  ' lem
Bende-ferm n  olupdur  dem
92. Bu Mer Ēi daĒı aĒĒar  ulıdur
 albi iĒl Ő ile ŐopŐolıdur [5^b]
93. Farzdur aşa du' -i devlet
Ki g r pd r ni e luş u himmet

94. Aña vérdi çü Ĥudā iki nihāl
Eyleye neşv ü nemāda ĥōş-ğāl
95. Kendü anlara sa'ādet oldı
Biri devlet biri 'izzet oldı
96. Devlet ü 'izzet-ile şād olsun
Dāyim anlar-ıla dil-şād olsun
97. Manžār-ı pādişeh oldıysa ne var
Şāh-ı devrāna odur şimdi yarar
98. Cān-ıla dilden édüp ĥidmetini
Arturur ĥidmet-ile 'izzetini
99. Oldurur lāyık-ı 'izz ü devlet
Çaddine ĥil'at olupdur şevket
100. Çaç te'alā vére baĥtına kıyām
Eyleye 'izzet ü şevketde devām
101. Şimdiden gérü du'ā eyleyelüm
'İzz ü baĥtına šenā eyleyelüm
102. Yā ilāhı anı mesrūr eyle
Düşmenin miğnet-ile gür eyle
103. Dostluğ éden aña şād olsun
Gönlü cennet gibi ābād olsun
104. Düşmeni ola anuñ ġamla elím
Gönlü yansun nite kim nār-ı cağım

Şıfat-ı Ĥāme-i Müşkın-'imāme [6^a] ve Dil-i Bı-çarār Sefer-i Žafer-medārdan Ricā-i Aĥbār Étdügidür

105. Çıl sefer ġālını éy ĥāme beyān
Mācerā feyzüñ-ile ola 'ıyān
106. Ney gibi nāleye āġāz eyle
Kendüñi nağmeye demsāz eyle
107. Bülbül-i bāġ-ı belāġat sensin
Şüş-i mısr-ı feşāġat sensin
108. Söz-ile şekkeri āmız eyle
Luşf-ile bir ĥaber engíz eyle
109. Ĥāberüñden yine şādān olalum
Gül gibi şevġ-ile ĥandān olalum
110. Gün gibi cānı pür-envār eyle
Dilleri vāġıf-ı esrār eyle
111. Vāġıf-ı cümle-i esrār olduñ
Muĥbir-i mecma'-i ebrār olduñ
112. Cümle ellerde çü sensin maġbüb
Ehl-i 'ırfān ġatında mergüb
113. Ağ ĥaddüñde o ĥāşş-ı siyehüñ
Güyiyā ĥāşşıdurur gökde mehüñ

114. Noğşa-i hālũñũñ ālüftesiyem
Zülfũñũñ fikrinũñ aşüftesiyem
115. ‘Arızuñ mihr gibi eyle ‘ıyān
Dehenũñ noğşasını eyle beyān
116. Nağşuña eyle bizi ālüfte
Bí-ĥaber qalmayalum aşüfte [6^a]
117. Őafğa-i kâğıda édüp imlā
Eyle tafşıl ile anı inşā
118. Dürr-i manžũm gibi nažm eyle
Bağre ğavvāş gibi ‘azm eyle
119. K’olalum vāqıf-ı rāz-ı pinhān
Eylegil gün gibi envārı ‘ıyān
120. Sebebũñle olavuz vāqıf-ı rāz
Budurur senden olan ya’nı niyāz
121. Böyle dérken qaleme ol demde
Qomadı qalbũmi mağzũn ğamda
122. Dédi éy nažm-ile şírín-ğüftār
Çemen-i nažma gel eyle reftār
123. Eyle evrāqını gül gibi ğüşād
Eylegil gel dil-i ğamğınleri şād
124. Çıqđı şeh-cünd-ile Şan şāh-ı bahār
Nažm qıl vāqı’-i ğāli yũri var
125. Çün iřitdũm bunu oldum şādān
Başladum yazmağa ağvāli ol ān
126. Bu mağall idi ki étdũm tağrír
Eyleyũp vāqı’-i ğāli taqrír
127. Ola kim rehber-i rāh ola Ĥudā
Yazam ağvāli tamāmet ğarrā
128. Yā ilāhı baña ol rehber-i rāh
Qoma žulmetde za’ıf ü ğümrāh
129. Nũr-ı mihrũñle baña yol ğöster
Ki ola şem’-i hidāyet rehber

[7^a] **Őıfat-ı Bahār ve Sebeb-i Tağrír-i Žafer-eşer-i Hazreti Sāye-i Kirdigār u Māye-i Luşf-ı Perverdigār lā-zālet ‘izzetehu ilā yevmi’l-ğaşri ve’l-qarār⁴dur ki Tağrír ü İř’ār ve Taqrír ü İĥbār Olınur**

130. Bir dem açılmış-idi bu ‘ālem
Ferağ-ıla pür idi hep ādem
131. Ya’nı kim tāze bahār olmuş-idi
‘Andelíb-ile çemen şolmuş-idi
132. Fı’l-meşel cennet idi cümle cihān
Ferağa dönmiş-idi devr-i zamān

⁴ “Kıyamet gününe kadar izzeti eksilmesin.”

133. Cānib-i bāğa éderdüm güzeri
Ġamdan olmuşdı gönül cümle berí
134. Elüme almış idüm anda kalem
Çemen içinde édüp bir hoş dem
135. Vaşf-ı gülzārı éderdüm dāyim
Serv-veş anda olurdum k̄āyim
136. Bu ğazel oldı dilüme bāhir
Sefer ağvālını olup müş'ir
137. Yazuban eyledüm anı imlā
Vāķi'-i ğāle muvāfıķ ğarrā
138. Bu durur ol ğazel-i vāķi'-i ğāl
Şab'-ı mevzūn olur aña meyyāl

Ġazel [7]

Fā'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

139. Aldı şaġrā-yı şitāyı ser-be-ser cünd-i bahār
Eyledi 'azm-i sefer 'askerle şankim şehr-yār
140. Tıġını şaķındı süsen ġeydi miġfer ğonçalar
Gül siper ber-düş olup şaf bağladı serv ü çenār
141. Yā otaġ-ı şāh-ı 'ālemdür semenzār-ı çemen
Yāhūd olmuşdur hemānā aķ bedenlü bir ġişār
142. Kıl temāşā süseni kim şanasın çavuşdur
Şeş-perin almış eline oluban kine-ġüzār
143. Éy Merāġı vaķtidür kim döküle hūn-ı 'adū
Kıl nażar aña 'alāmetdür görinen lālezār

Meşnevî

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

144. Oķuyup bu ġazeli bir 'āşıķ
Dédi éy yār-ı ķadım ü şādıķ
145. Meşnevî şarzını eyle āġāz
Naġme-i şirūn-ile ol dem-sāz [8]
146. Sefer ağvālını eyle inhā
Ki ola hālķ-ı cihāna inbā
147. Ben dēdüm himmet-i yārān ola ger
Ola ihvāna bu bir hūb eşer
148. Ġaraż ancaķ eşer olmaz tenhā
Yād olunmaķdur emir-i vālā
149. Eşere cehd éder erbāb-ı kemāl
K'añıla anda şeh-i hūb-hişāl
150. Çünki nām-ı şeh ile ola eşer
Olur ol mażhar-ı erbāb-ı hüner

151. Umaram kim ola maǵbül-i cihân
Yâddur bunda şeh-i devr-i zamân
152. Himmet-i yâr-ile étdüm âġâz
Naġme-i nażm-ile oldum dem-sâz
153. Meşnevî şarzını étdüm ta'yîn
Nażm-ile ma'nıyı étdüm tebyîn
154. Sefer-i şâh-ı cihânı yazdum
Mermere sikke-i şâhî ıazdum
155. Nażm-ı hâlini degüldür iş'âr
Étmedür vâkı'-i ġâli izhâr
156. Ki eger nażm ola bir ma'nâ
Tâ kıyâmet olur aġbâr-nümâ
157. Bilinür nażm-ile aġvâl-i selef
Oġınur ba'de zamân hâl-i selef
158. Sühan-ı şâ'ir-i nâzûkle müdâm
Bilinür ġâl-i selef cümle tamâm [8^b]
159. Olmasa şâ'ir-i Firdevsî eger
Ol zamâne şehin âyâ kim añar
160. Eyle éy dil yine bir ġâli beyân
K'oġıya meclis-i şehde iġvân
161. Olam iksîr-i nażarla manżür
Himmet-i 'âliye ile mesrür
162. Umaram kim éde maǵbül Ĥudâ
Ki olam mażhar-ı şâh-ı vâlâ
163. Bir eşer kim ıamudan bihter olur
İ'tibâr éden aña server olur
164. Şâ'ir-i nâzûk olan çünki müdâm
Añdurur adını her yerde tamâm
165. Éy Merâġı yine bir ad eyle
Sefer aġvâlini bünyâd eyle
166. Eylegil vâkı'-i ġâli taġrîr
Sefer-i şâh-ı cihânı ta'bîr
167. Eyle tafşîl ile taġrîr tamâm
Ki ola dâyim o maǵbül-i enâm
168. Yâ ilâhî baña iġsân eyle
ıuluña luşf-ı firāvân eyle
169. Naġl-i her bezm édüp anı müdâm
Eyle luşfuñ-ile maǵbül-i enâm

**Ģazreti Pâdişâh-i Gítî-penâh u Sa'âdet-destġâh lâ zâle şevketehu bi-himâyeti'llâh⁵
İzzet ü İclâl ve Devlet ü İġbâl-ile Sefer-i Hümâyün-ı Zafer-maġrûna Niyet Édüp [9^a] Ma'zül
İskender Paşayı Belde-i Ķosşantinde Ģâfîz u Emîn Ta'yîn Étdüġidür**

⁵ "Şevketi Allah'ın himayesi sayesinde hiç eksilmesin."

170. Étdi tedbír ŧeh-i 'álem-gír
Ki oya tahtına áfiż bir pír
171. Da'vet étdi vüzerâyı ol ân
Étdi anlara o demde fermân
172. Buluñuz ŧahş-ı Sikender-râyı
Bekleye ŧehri vü bu arayı
173. Ola fikr-ile Arisšo-yı cihân
'Aql-ile nadir-i devrân-ı zamân
174. Gördi mağbül bu fikri vüzerâ
Her biri pâdiŧehe étdi du'a
175. Buldılar ŧahş-ı Sikender-nâmı
Étdiler ażż édüben ârâmı
176. odılar belde-i osşantinde
Oldılar pír ü cüvân âyende
177. Aña ısmarladı çün ŧehri tamâm
Dédi bu hüdmete eyle iğdâm
178. Eyle bu emrde 'adli ta'żim
ıl azer eyleme žulmi tağdım
179. Žulmle étdürme fiğân u zârı
ŧer'-ile işle dem-â-dem kârı
180. Eyle iğsân u telaşşuf hâłķa
Vérme žulm-ile te'assüf hâłķa
181. Mücrime ŧer'-ile eyle ecrin
Bozma mažlüme olanuñ 'ırzın [9b]
182. Hâfiż u nâżır olup ešrâfa
'Adl-ile velvele ŧal eknâfa
183. Dañı ısmarladı ol ŧâh-ı kerím
Eyle bu emrüme iğdâm-ı 'ażım
184. ŧehr hâłķına tekellüf eyle
Anlara nice telaşşuf eyle
185. Haftada iki gün olup nâżır
Olalar hâyır du'âya âżır
186. Ola kim münhezim ola a'dâ
Cum'alarda édeler hâyır du'a
187. Her mu'allim éde cem'-i ŧibyân
Geleler bir yére pír-ile cüvân
188. İki gün haftada cem'iyyet édüp
ŧıdķ u ihlâş ile niyyet édüp
189. Oķıya her biri İhlâş u du'a
aldurup el déyeler Bâr-i Hüdâ
190. Cünd-i İslâmı édüp kuvvetde
Kefere 'askerin ét žilletde

191. Eyle İslâmı mużaffer manşür
Eyle küffârı zelîl ü maḫhür
192. Dîn-i İslâmı ḳavî eyle müdâm
Dîn-i küffârı zelîl eyle tamâm
193. Ola kim ḥayr du‘â éde eşer
Bulavuz ‘asker-i küffâra zafer
194. Ḳılavuz emr-i gazâyı itmâm
Éde Ḥâlik bize luşf u ikrâm [10^a]
195. Bulavuz mertebe-i *lâ yuğşâ*
Édevüz cehd-ile bir ulu gazâ
196. Gördi ḥıdmetde anı ḥaylí cerí
Daḥî ısmarladı niçe ḥaberi
197. Her ne emr étdi ise şâh-ı cihân
Cân-ıla baḡladı ol emre miyân
198. Dédi yoluña fedâ bu cânım
Şevket-ile yürisün sulşânım
199. Öpdi destini o dem İskender
Dédi fermân-ı şeh olsun ber-ser

**Şıfat-ı Fetğ ve Pâdişâh-ı Zamân u Ḥâḳân-ı Cihân-sitân Mağmiye-i Ḳoşşanşiniyye
himâyetu’llâhi te‘âlâ ‘ani’l-beliyye⁶den Zînet-i Alay ve Şöhret ü Safâyıla Çıḳup Sefer-i
Sigetvara ‘Azîmet ve Ḳıral-ı Şüm-mekânıñ Cem‘iyyetin Perişân Étmege Teveccüh ü Niyyet
Eyledüginüñ Taḡrîridür**

200. Çünki mihr étdi livâsın bâhir
Oldı envâr-ı ‘asâkir žâhir
201. Sancaḡın dikdi ġişâr-ı şarḳa
‘Askerin çekdi diyâr-ı şarḳa
202. Yüridi şarḳdan ol ġarba deḡin
Olmaḡa ‘asker-i Şâma o yegin
203. Götürî aldı diyâr-ı Şâmı
Eyleyüp diḳḳat-ile iḳdâmı
204. Şanasın pâdişeh-i kişverdür
Cümle envâr aña ‘askerdür [10^b]
205. Oldı bu vech-ile envâr ‘ıyân
Eyledi emr şehensâh-ı cihân
206. Yürîye ‘asker-i İslâm ile
Cânib-i mağribe iḳdâm ile
207. Şutdılar emr-i cihân-ârâyı
Baḡladılar öñine alayı
208. Ki şoḳuz yüz daḥî yétmiş üç sâl
Olmış-idi daḥî seb’-i şevvâl

⁶ “Allah onu belalardan korusun.”

209. Yüridi 'izzet-ile devletle
Zînet-i 'asker-ile şevketle
210. Çıkdı şehirden o şâh-ı vâlâ
Eyledi 'azm-i sefer bî-pervâ
211. Yüridi öñine düşdi her tuğ
Ki vérürdi güne her biri fûrûğ

Şîfat-ı Ağayân-ı Bebr-hey'et ü Mükemmel-raht

212. Anuñ ardınca ağalar yér yér
Géyim ü tîğ-ile olur žâhir
213. Her biri şîr-i jiyâna beñzer
Kîrpügi tîğ u sinâna beñzer
214. Rüstem-i devr-i zamândur anlar
Şanasın fîl-i demândur anlar

Şîfat-ı Yéñiçeriyân-ı Qal'a-sitân

215. Ba'dehu yéñiçeri şînfına bağ
Ki vérür 'askere el-ğâğ revnağ [11^a]
216. Ki düşer cümlesi sulşân öñine
Şân düşer mür Süleymân öñine
217. 'Aded-i mürdan efzûn anlar
Çadd ü 'adden dahî bîrûn anlar

Şîfat-ı Şolağân-ı Dâmen-keş

218. Cümle şolağ olup dâmen-keş
Her biri hûb dilâver dil-keş
219. Zînet-i 'asker-i İslâmdurur
Rezmde her biri Behrâmdurur
220. Hâşmı tîr-ile şikâr étse n'ola
K'oldı her biri dilîr-i heycâ

Şîfat-ı Pâdişâh-ı Gerdûn-penâh

221. Yürür andan o şeh-i hûb-hîşâl
Žerre ardınca olan mihr-mîsâl

Şîfat-ı Çavuşân-ı Şâğib-Huşân

222. Cânibeyninde yürür çavuşlar
Memleket zabşına sâğib-huşlar
223. 'Asker alayına vérüp zînet
Gösterüp herkese cây u rütbet
224. Her biri bende-i fermân olmuş
Cân-ıla şâha du'â-h'vân olmuş
225. Ki ola fetğ ü zafer iğbâli
Ser-i hâşm ola atı pâ-mâli [11^b]

Şîfat-ı Peykân-ı Bâd-devân

226. İki cânibde iki peyk-i devān
Bād-veş dāyim olurlar pūyān
227. Ħāber iletmede çālāk anlar
Rāh-ı şāh üzre olur ĥāk anlar
228. Her biri bende-i fermān olmuş
Hüdhüd-i şāh Süleymān olmuş

Şıfat-ı Ħādīmān-i Büleñd-mekān

229. Anuñ ardına yürür ĥādimler
Ħıdmetinde kıamusı cāzimler
230. Kıapusu kıullarına baş olmuş
Her biri fehmdede sābāş olmuş

Şıfat-ı ‘Aleñhā-yı Ser-efrāz

231. Anlar ardınca yēdi şıñf-ı ‘aleñ
Kı şufeylidür anuñ ĥayl ü gāşem
232. Yürür ardınca anuñ mihterler
Şān’atında kıamudan bihterler
233. Her biri şān’at-il’olmuş üstād
Başka başına kııkarmış bir ad

Şıfat-ı Sipāh-ı Encüm-şümār

234. Anlar ardınca yürür cümle sipāh
K’anlara rehber olan ‘avn-i ilāh [12^a]
235. Her biri zınet édüp alayı
Götürürler ‘aleñ-i vālāyı
236. Anlar ardınca yürür sāyir nās
Gelmeye ġadd ü şümāra ecnās
237. ‘Adedi necm-i semādan efzün
K’oldılar ġadd-ile ‘adden bırün
238. Kııkıdı bir şöhret-ile zıll-ı Ħudā
Şehrden oldı bu vech-ile cüdā
239. Şehr ĥalkı iki cânib oldı
Anı seyr étmege rāġıb oldı
240. Cāñibeynine kıakup vērde selām
Her biri aldı selām étde peyām
241. Dēdiler kım uğuruñ ĥayr olsun
Velveleñle kıamu ‘āleñ şolsun
242. Oldı çün menzile nezdık ol şāh
Dēdiler yarıcıñ olsun Allāh
243. Geldi çün menziline şāh-ı güzın
Bir ġeçe anda kıarār étde hemın
244. Kıurdılar ġüşe-i ġarrāda otaġ
K’eyleye şāh-ı güzın anda şuraġ

245. Edrine kapusu öñinde o dem
Kurdı otağ-ı hümayünü Ĥadem

Evşâf-ı Ĥıyâm-ı Pâdişâh-ı Bülend-mağâm

246. Kırılan Ĥayme-i vâlâ andan
Pestdür çarĤ-ı mu'allâ andan [12^b]
247. Her 'amüd anlara olmuş miğver
Her şınâb aña şevâbit yér yér
248. Rişte-i câna şarılmış güyâ
Her biri nür-ı Ĥudâdur mağzâ
249. Cism-i şâh-ile o pür-nür olmuş
Güiyâ nûrun 'alâ nûr⁷ olmuş
250. Geldi otağına gün gibi o şâh
Menzilin étdi müşerref ol mâh

Şıfat-ı Şeb

251. Āfitâb étmış-idi garba duĤûl
Cânib-i şarĤdan étmışdi zûĤûl
252. Ya'nı hengâm-ı şeb érmişdi o dem
Érdi ser-menziline şâh-ı garem
253. Geldi cem' oldı 'asâkir efzûn
Reml-i şağrâ gibi 'adden bîrûn
254. Nice asker nice deryâdur ol
Yoğdurur gaddi temâşâdur ol

Evşâf-ı Ĥıyâm-ı 'Asâkir-i Bî-şümâr

255. Şol kadar geldi kırıldı çâdır
Mevc-i deryâ gibi oldı žâhir
256. Şoldı çâdırla zemín-ile zamân
Döndi şan Ağ Deñize cümle cihân
257. Şan bahâr oldı açıldı dünyâ
Şoldı çâdır çiçegiyle şağrâ [13^a]
258. Pür idi çâdır-ile şağn tamâm
Şanki açıldı dıraĤt-ı bādâm
259. Gördiler anı çü cây-ı mağbûl
Her kişi oldı şafâya meşğûl
260. Értesi göçdi oradan 'asker
Yüridi öñine düşdi server
261. Cümleten cünd-i Anaşolıyı şâh
Aldı öñine k'olalar âğâh
262. Karaman 'askerin édüp dümdâr
Çekmeye déyü kimesne düşvâr

⁷ "Nur üstüne nur": *Kur'ân-ı Kerîm*, Nûr 24/35.

263. Yüridi şevket-ile şāh-ı cihān
Uğurın hāyr éde anuñ Sübgān
264. Eyledi Edrine şehrine nüzül
Anda çün gördi teķā'ud maķbül
265. 'İzzet ü baht-ile ol şāh-ı cihān
Üç gün anda oturağ étدی hemān
266. Vüzerāya dédi bir kimse buluñ
Emrümüñ hıdmetine ğāzır oluñ
267. Buluñuz 'āķil ü dānā ķulumı
'İlm-ile fehmdе deryā ķulumı
268. Buldılar cehd-ile bir zātı o dem
'İlm ü fehm içre nażır aña 'adem
269. Muşşafā idi aña nām-ı cemıl
Yoğ-idi fehmdе hıç aña 'adıl
270. Oldı begler begilikden ma'zül
Pādişeh gördi ki ğāyet maķbül [13^b]
271. Ķodılar ğāfıż u nāżır anda
Ki ola hıdmete ğāzır anda
272. Eyleye hālķa 'adālet dāyim
Hıdmetinde ola her dem ķāyim
273. Cān-ile başı ķodı yolına ol
Hıdmet-i pādişehi étدی ķabül
274. 'İzz ü iclāl-ile pes oldı revān
Filibe şehrine şoğrı ol ān
275. Çün érişdi Filibe şehrine yol
Anda dañi oturağ eyledi ol
276. Gitdi andan dañi Şofiyaya hem
Anda dañi oturağ étدی o dem
277. Yüriyüp gitdi Beleğrada hemān
Aķdı leşker bile çün āb-ı revān
278. Geldi çün şeh-i Belağrada o dem
Başdı cāy-ı ferağ-ābāda ķadem
279. Gördi köprüye yoķ anda dermān
Vardı bu Bögürdelene oldı revān
280. Sava şuyı üzerinde bānı
Yapdı bir köpri-i bı-pāyānı
281. Şoķsan üç keştinüñ üstinde idi
Şanki deryā anuñ altında idi

Şıfat-ı Pül-i Bı-pāyān

282. Eylemiş cev-v-i havāda bānı
Şanmañuz şu üzerinde anı [14^a]

283. Yā havā üzre o gerdān olmuş
Yā meger taht-ı Süleymān olmuş
284. Yēdi yüz arşun idi şūlı anuñ
Ħaylī vūs'atde idi yolu anuñ
285. Gösterüp 'askere ol şoğru yolu
Ka'r-ı deryāya érişmişdi kolu
286. Žann olandan daĦi pehnā idi ol
Vūs'at-ile dil-i dānā idi ol
287. Berr ü bağr içre nažiri yoğ-idi
Seyr édenler anı ġāyet çoğ-idi
288. Ħalk-ı 'ālem iki cānib olmuş
Seyrine her šaraf ādem šolmuş
289. Geçüp andan yürüdi 'asker-ile
Šoldı āfāk senā-gūlar ile
290. Dédiler kim uğuruñ Ħayr olsun
Šıyt-ı 'adlūñle bu 'ālem šolsun
291. Yüri šāhum ki senüñdür devrān
Fetğ ü nuşret vére saña Rağmān
292. Yürüdi 'izzet-ile devletle
Vefret-i 'asker-ile şevketle
293. Geldi çün yine Beleğrad öñine
Ya'nı cāy-ı ferağ-ābād öñine
294. Pür-sürür eyledi iqbāl anı
Ferağ u şevket ü iclāl anı
295. Gösterilsün dédi ol demde alay
Seyr étsün anı hep yoĦsul u bay [14^b]
296. Šutdılar emr-i cihān-ārāyı
Bağladılar šuruban alayı
297. Šağda bağladı Karaman 'asker
Šolda hep Rüm éli šurdu yek-ser
298. Çazž-ı vāfir édüp ol šāh-ı cihān
Eyledi seyr anı niçe zamān
299. Ba'dehu yēñiçeriler šurdu
İki šaf olup alayın kurdı
300. Tā érişince kōnağa cümle
Geldi her biri ayağa cümle
301. Šurdılar iki šaraf cümlesi hep
Pādişāh öñine olup pür-edeb
302. Geldi kōnağa bu vech-ile o šāh
'İzz ü luşfını ziyād éde ilāh
303. Devleti mihrin édüp tābende
Eyleye şevket-ile pāyende

304. Vére Hâlik aña fetğ ü nuşret
Düşmenine vére züll ü nekbet
305. Geldi çün kondı otağına hemân
Étdi anda oturağa fermân
306. Tâ géçe cümle 'asâkir andan
Yüriye râzî vü şâkir andan
307. Emr étdi yine dívân-ı 'azîm
Étmege qullara iğsân o kerîm
308. Oldı dívân yine şâhâne
Pâdişeh mâyil olup iğsâna [15^a]
309. Şurdılar yérlü yérinde qâyim
Her biri hüdmete oldı 'azîm
310. Étdiler cümle haber erkâna
Geldiler gâzır olup dívâna
311. 'İd-i aêgâ idi ol ân u zamân
Eyledi her kişi anda qurbân
312. Yine dívâna gelüp cümle qulı
Şutdı yéñiçeri şağ-ıla şoli
313. Hân-ıla haylı çekildi ni'met
Yédiler qulları hep bî-minnet
314. Étdi çünkim o mağalde bayram
Eyledi cümle qulına in'am
315. Aldı ser-cümle şavâyif bahşış
Étdiler hayr du'aya güşiş
316. Értesi yine çü dívân oldı
Yine tertîb kemâ kân oldı
317. Geldi dívâna kıral oğlu hemîn
Gördi bu rütbeti étdi tağsîn
318. Pâdişahuñ elin öpdı girdi
Gördi vechini şafâya érđi
319. Himmet ü luşf édüben şâh-ı cihân
O mağalde aña étdi iğsân
320. 'Arz étdükde murâdâtını hep
Étdi maqbül şeh-i hûb-neseb
321. Hüdmetinde olanı 'arz étdi
Ber-murâd oldı vü çıqdı gitdi [15^b]
322. Eyledi vâfir aña iğsânı
Ki odur qâ'ide-i sulşanı
323. Gitdüginde aña in'am étdi
At gönderdi vü ikrâm étdi
324. Çekdiler aña murâd atın o dem
Buldı hep cümle murâdâtın o dem

325. Niçe dürlü aña ikrām oldı
Luşf-ile himmet ü in'ām oldı
326. Bir iki gün oturağ eylediler
Ba'dehu yola yarağ eylediler
327. Şurmadı anda dañi şāh-ı cihān
Eyledi azmi Sigetvara hemān
328. Yürüdi cünd-i zafer heybetle
'İzzet ü devlet-ile şevketle
329. Dédiler vérsün aña Çaç nuşret
Düşmeni üstine bulsun furşat
330. Ola bu demde mu'ín aña Mu'ín
Her kim āmín déye ola emín
331. Sāyesinde ola qullar rāgat
Göreler her nefes andan himmet
332. Yā ilāhí bize iğsān eyle
Quluñuz 'afv-ile gufrān eyle
333. Žıll-ı luşfında bizi qıl rāgat
Olalum mažhar-ı luşf u himmet

**Pādişāh-ı Zamān u Şehensāh-ı Devrān Şevket ü İqbāl ve 'Ażamet ü İclāl-ile [16^a] Niçe
Gün Yürüyüp Ösek-nām Mağalle Gelüp Drava Şuyı Geçid Vérmeyüp Yine Bir Pül-i Bı-
pāyān Binā Édüp Sigetvara Teveccüh-i Hümāyün Buyurduqlarınun Mażmünıdur**

334. Geldi çünkim Ösegün qurbına şāh
Emr étđi qona bār u bengāh
335. Şutdılar emr-i cihān-ārāyı
Qondılar zeyn édüp ol arayı
336. Qondı çün 'asker-ile şāh-ı cihān
Eyledi hep oturağa fermān
337. Bir niçe gün oturağ eylediler
Köpri yapmağa yarağ eylediler
338. Vüzerā eyledi tedbiri
Buldılar köprü yapacaq yeri
339. Étđi bu emri vezir-i a'żam
K'oldurur cümleden a'żam ekrem
340. Fikr-ile 'aql-ıla maqbül-i enām
Cān u dilden qulıdur hās-ıla 'ām
341. Eyledi yéñiçeriye fermān
Yapalar anda pül-i bı-pāyān
342. Yaptılar bir pül-i bı-pāyānı
Yapmamış mişl ü nažirin bānı
343. Nice vaşf eyleyelüm anı dilā
Bu gikāyet aña besdür mağzā [16^b]

Gikāyet

344. Vardı şehirde bir gâyet pír
Anuñ ağızında yoğ-idi dişi bir
345. Pírlikten kadi lām olmuşdı
Aña yek loğma garām olmuşdı
346. Söyledügi sözi añlanmaz idi
Söylenen sözi o söz şanmaz-idi
347. Köprü yapmağı işitmişdi meger
Bu haber sem'ine étmişdi eşer
348. Dédi kim bunda édersiz tedbír
Bilüñüz anı ki bozar tağdır
349. Vardurur köprüye bunda 'usret
Çekmeñüz yoğ yere hergiz zañmet
350. Bir zamān geldi buraya bir mír
Köprü yapmağ-ıçün étđi tedbír
351. Cāygāh étđi burayı sekiz ay
Cem' olmuş-idi hep yoñsul u bay
352. Oldı hep cümle kereste iğzār
Lík anı yapmada oldı nā-çār
353. Eyledi 'acz ü kuşürin žāhir
Yapmağa olmadı hergiz kadir
354. Āñirü'l-emr göçüp oldı revān
Vérmedi fırsat aña devr-i zamān
355. Gördiler böyle dér ol pír-i ĥalef
Bulmadı yol burada mír-i selef [17^a]
356. Dédiler eyleyelüm biz iğdām
Ola kim yol vére Çaç bize tamām
357. Şāyed in'am éde bize Ĥudā
Déyüben eyledi fermān-ı binā

Naql

358. Dañi dérler ki şeh-i İskender
Mağribe gitmege 'azm étđi meger
359. Köprüye eyledi bunda iğdām
Maşlabı olmadı hiç kendüye rām

Evşāf-ı Köpri-i Bı-pāyān

360. Oldı yéñiçeriye çün fermān
Yapdılar anda pül-i bı-pāyān
361. Çünkü fermān-ı şeh oldı ol dem
Oldılar yéñiçeriler ĥurrem
362. Yapdı on beş gün içinde anı
Yérine geldi şehüñ fermānı
363. Şülü dört biñ vü sekiz yüz-ile on
'Arzı olmuş-idi on dörd arşun

364. Görmemişdi bu pül-i pehnâyı
Hep geçenler bu pül-i dünyâyı
365. İstivâ hâşşı idi hâke meger
Uçları şarķ-ile tâ garba érer
366. İstiķâmetde şırâş-ı vâsi'
Ehl-i dünyâyı ol evvelden câmi' [17^b]
367. Gök yére inmiş-idi şanki hemân
Kehkeşân olmuş aña râh-ı revân
368. Āb olmuş şanasın bir dilber
Pül anuñ oldu miyânına kemer
369. Geçse andan götüri hâķ-ı cihân
Gelmeye hiç aña bâr-ı girân
370. Étdi yéñiçeri çün anı tamâm
Pâdişeh görmege étdi içdâm
371. Çekdiler aña semend-i devlet
Bindi ol pâdişeh-i pür-şevket
372. Vardı itmâmını gördi anuñ
Ķalbi hep şoldı sürür ol hânuñ
373. Yine bir ķâ'ide-i sulşânı
Étdi yéñiçeriye iğsânı
374. Vérdi in'âm u 'inâyet étdi
Çallü gâlince ri'âyet étdi
375. Herkesüñ manşıbını étdi ziyâd
Eyledi hâşır-ı mağzûnını şâd
376. Luş u iğsânı çü vâfir étdi
Her birin râzî vü şâkir étdi
377. Dédiler cân-ile éy Bâr-i Ħudâ
Ħidmetinden bizi sen étme cüdâ
378. Ber-murâd eyle bu demde anı
Ķomşuz yolına baş u cânı
379. Vér bize şevķ-i şehâdetle şafâ
Édelüm ya'nı ki küffâra ģazâ [18^a]
380. Tîğ-i şer'î çekelüm küffâra
Uralum şehr-ile küyın nâra
381. Yâ ilâhî bize vér nuşret-i tām
Eyle bu demde bize luş-ı tamâm
382. Ķurmet-i Ağmed-i Muhtâruñ için
Şeref-i zümre-i ebrâruñ için

Şîfat-ı Şubĝ ve Pül-i Bî-kerân Ya'nı Köpri-i Bî-pâyân Binâsına Nihâyet Érdügi ve Pâdişâh-ı Gerdün-vaķâr 'Asker-i Bî-şümâra Geçsün Déyü İcâzet Vêrdügidür

383. Çün žalâm-ı şebe oldu pâyân
Nûrla şoldı ķamu rüy-ı cihân

384. Âhîr oldu şeb ü érdi nev rûz
Köhne 'âlem yine oldu fîrûz
385. Zerreler şa'ş'a içre gūyâ
Pül ile 'askere beñzer mağzâ
386. Érdi itmâma çün ol cîsr-i şavîl
Seyr édenler dédi yok aña 'adîl
387. Eyledi emr o dem şâh-ı kirâm
Ki geçe 'asker ü cumhûr-i enâm
388. Olıcağ çünki bu fermân sârî
Şu gibi oldu 'asâkir cârî
389. Evvelâ cünd-i Karaman andan
Geçdi hep cümlesi hândân andan [18^b]
390. Şâniyen geçdi kamu Rûm éli hep
Geçmede çekmedi hiç biri ta'ab
391. Yürüdi 'izzet-ile şâh-ı cihân
Cümle 'asker bile çün âb-ı revân
392. Ba'dehu cünd-i Anaşolî érüp
Arda kalmışları hep cümle sürüp
393. Komadı bir kesi aşlâ peyde
Düşmedi hiç kimesne kayda
394. Geçdi çün köprüyi ol şâh-ı cihân
Kurdı otağ-ı hümâyûnı hemân
395. Értesi göçdi oradan server
Himmeti rahşına oldu ser-ber
396. Eyledi 'azmi Sigetvara o dem
Almağa başdı reh-i 'azme kadem
397. Yürüdi cünd-i zafer-rehberle
'Azm édüben niçe yüz biñ erle
398. Yâ ilâhî uğurın hâyır eyle
Seferi kendüye bir seyr eyle
399. Raşş-ı devletde süvâr ét dâyim
Hîdmetinde bizi eyle kâyim

**Şıfat-ı Şubğ ve Pâdişâh-ı Gerdün-vaqâr 'Asker-i Encüm-şümârla Şikloş Kal'ası
Kurbinde Konup Budun Begler Begisi Olan Arslan Paşanuñ Tıg-i Hün-feşân ile Kanın
Revân Édüp Értesi Semt-i Peçuy-i Dil-cüya Teveccüh Édüp Asker Alay Gösterdikleridür [19^a]**

400. Çeng-i zerrînin açup şîr-i Hüdâ
Zulmet-i bîşeden olmuşdı cüdâ
401. Pâdişeh ya'nî çü şeh-i hâver
Çın seğer menziline érdi meger
402. Şikloş kal'ası kurbinde hemân
Étdi bir gün oturağa fermân
403. Geldi Arslan Beg o dem Hîdmetine
Yüz sürüp hâk-i der-i devletine

404. Vardı otağ-ı Meğemmed Paşaya
Démege gâlini ol dānāya
405. Yanına aldı vezîr-i a'zam
Eyledi niçe su'âl aña o dem
406. Çünkü hîdmetde idi ol kıâsır
Olmadı hiç cevâba kıâdir
407. Ne dédiyse anı ilzâm étđi
Çıkarup şaşraya bed-nâm étđi
408. Emr-i şâh-ile kesüp başın o dem
Serini étđi hemân hâk-i kıadem
409. Götürüp gitdiler anı Ösege
Kodılar şîr-i jiyânı o sege
410. Értesi 'izzet-ile yürüdi şâh
Eyleye anı mużaffer Allâh
411. Ola düşmenlerinüñ başı nigün
Kıalalar hâk-i mezelletde zebün
412. Yürüyüp 'asker-ile şâh-ı cihân
Eyledi azmi Peçuya ol ân [19^b]
413. Çünkü 'azm étđi aña žıll-ı Ĥudâ
Bağladı yolda alayın vüzerâ
414. Gösterüp cümlesi alayın o dem
Râh-ı şehde oluban hâk-i kıadem
415. Anları seyr édüp şâh-ı kirâm
Her birine dönüben vérđi selâm
416. Eylediler aña cân-ile du'â
Kıldılar başını yolında fedâ
417. Dédiler böyle münâcât édüp
'Arz-ı ihlâş-ile gâcât édüp
418. Yâ ilâhî anı dil-şâd eyle
Dâyimâ hâşırın âbâd eyle
419. Düşmeni başını édüp pâ-mâl
Dâyimâ eyle žaferle hoş-gâl

Pâdişâh-ı Felek-Vaķâr u Melek-kirdâr Alay-ı Cihân-ârâ Ya'nî Asker-i Nuşret-nümâyıla Ğişâr-ı Sigetvarı Menzil ve İnzâl-i Mahmil Eyleyüp Ğişâr On Beş Gün İçinde Alınduğın İş'âr Éder

420. Cünd-i envâr-ile mihr-i hâver
Cânib-i maşrıķa étmişdi sefer
421. Ol seğer hûsrev-i devr-i 'âlem
Şâğib-i şevket ü ahıyâl ü Ğaşem
422. Yürüdi cümle alay-ıla hemân
Oldı 'izzetle Sigetvara revân [20^a]
423. Yolda ol şâh-ı 'adâlet-güster
Bağladı cümle alayın yek-ser

424. Dürlü bayrağ-ıla şoldı hāmūn
Gösterüp renglerin būkalemūn
425. Şoldı alay-ıla hep cümle cihān
Lālezār oldı zemīn-ile zamān
426. Gösterüp kāfir-i bī-dīne alay
Ḳal'a almağa o demde ḳodı pāy
427. Çün Sigetvarı édindi menzil
Çizdi ol arada ol dem maǧmil
428. Oldı şokuz yüz ü yétmiş dört sāl
Ḳondılar ḳal'ayı almağa o ğāl
429. Ya'nı érmişdi muǧarrem ol dem
Geldi ḳonağa şeh-i hūb-şiyem
430. Oldı otağ-ı hūmāyūna revān
Menzile érdi o māh-ı tābān
431. Ḳonduǧın görđi o şāhuñ 'asker
Her biri ḳolına gitdi yek-ser
432. Ḳondılar ḳollu ḳolında fı'l-ġāl
Oldılar cānib-i şāha meyyāl
433. Dāyire eyledi anı 'asker
Ortada noḳşa-veş oldı server
434. Ma'den-i luşf u melāǧat oldur
Merkez ü ḳuşb-ı 'adālet oldur
435. Bedrdür şan o 'adālet kānı
'Asker-i hāle şolanmış anı [20^b]
436. Ḳondı çün 'izz-ile ol žıll-ı Ğudā
Ḳal'aya buldı vusūl-ile şafā
437. Étdi ol dem vūzerāya fermān
K'olalar ḳal'aya her biri revān
438. Olalar her biri cenge ġāzır
Olmayup Ğıdmet-i şehde ḳāşır
439. Her biri eyleye fermānı ḳabūl
Olalar ceng-i ġişāra meşǧūl
440. Her birin bir ḳola ta'yın étdi
Gösterüp cāyını tebyın étdi
441. Vérđi yéñiçeriden her birine
Şurdılar emr-ile yérlü yérine
442. Dañi yéñiçeri aǧasına hem
Eyledi bir yéri ta'yın o dem
443. Ol da emr-i şeh ile öpdı zemīn
Vardı yérinde ḳarār étdi hemın
444. Geldi yérlerine sancaḳ begler
Açdılar emr-ile sancaḳ begler

445. Her birisi metirisler kazdı
Gördi kâfir anı gâyet azdı
446. Qal'adan şopları perrân étđi
Hem-rehi kendüye şeyşân étđi
447. Berüden çünkü kırıldı şoplar
Ēarb-ıla ğarb-ile qal'a-küblar

Şıfat-ı Şophā-i Ejder-ser [21^a]

448. Niçe şop âteş-i mağz idi hemân
Şu'lede her biri berķ-i tâbân
449. Yıldırım gibi érüp qal'aya ol
Urduđı yeri éder ěarb-ıla yol
450. Qaldurup başın olur mâr hemân
Deheninden éder âteş efşân
451. Yâhüd olmuşdurur anlar ejder
Düşmenüñ başını yutmağa iver
452. 'Araba anlara çevgân olmuş
Güyı her cânibe ğalşân olmuş
453. Qal'aya eylediler çünkü revân
Ĥavfdan vérdi o dem niçesi cân
454. Yıkdılar bir yerin anuñ fı'l-ğâl
Étdiler qal'a başını pâ-mâl
455. Dögdiler şop-ıla parqanın anuñ
Aldılar ěarb-ıla dâmânın anuñ
456. Oldı parqanı anuñ zır ü zeber
Eyledi şop u tüfeng aña eşer
457. Buldı on beş gün içinde ifnâ
Étdi mü'minlere Haķ anı 'aşâ
458. Görđi Rüm éli yıkıldı parqan
Bir uğurdan yürüyiş étđi hemân
459. Ğâziler aldı o demde anı
Kâfirüñ ĥaylı dökildi qanı
460. Baş kesen kimselere şâh-ı cihân
Eyledi manşib u dirlik iğşân [21^b]
461. Görđi parqan alındı küffâr
İç ğişâra kaçuban şoldı ğişâr
462. Tığdan kırtılanı kaçdı aña
Başları görđi anı qaldı şaña
463. Ba'zısın aldı qapusın açdı
Qalanı cümle kılıçdan geçđi
464. Qurdılar yine ğişâra şopı
Qodılar qarşuya qal'a-kübı

465. Étdiler anı ğiřára perrân
Şutdılar şaşa 'adüyı ol ân
466. Her biri döne döne oldu zebün
Oluban şopa şutılmış maymün
467. Dögmege başladılar anı dağı
Şop-ıla şaşladılar anı dağı
468. Étdiler her şarafın zır ü zeber
Ya'nı parşanı degül dağı beter
469. Gördi kâfir anı nevmíd oldu
Étdi feryâdı vü başın yoldı
470. Eyleyüp derd-ile feryâd u fiĝân
Diledi cândan ol demde amân
471. Étmedi hıç kimesne anı ğuş
Ğâziler eylediler cüş u ħurüş
472. Urdılar şopı ğiřára ol ân
Bir nefes vérmediler aña amân
473. Ğal'anuñ bir yeri şalmadı řaĝıĝ
Alınur bu dédiler řavl-i řarıĝ [22^a]
474. Ğıl naşar kim nice alınmaya ol
Ēarb-ı şop oldu ĝuzâta ulu yol
475. Ğün mu'ín oldu o dem Rabb-i enâm
Aña yol buldı ĝuzât-ı İşlâm
476. Oldılar âyet-i fetĝe meřĝül
Eyledi ħâlîķ u Fettâĝ şabül
477. Allâh Allâh ile pür oldu cihân
Her şarafdan yürüyiş oldu hemân
478. Ğâziler aldı o demde anı
Dökdiler âb-ı revân-veş şanı
479. Tıĝlar oldu hemânâ çevgân
Ser-i düşmen aña şop-ı ĝalřân
480. Ğâziler şalbine şoldı eřvâķ
Nite kim şan-ile şoldı esvâķ
481. Érmemiřdi o maĝal mâh-ı şafer
Buldılar 'avn-i Ħudâyıla şafer
482. Ğünkü fetĝ oldu o şal'a ol dem
Ğâziler dökdi o demde çok dem
483. Başı geldi çü Zirinc oĝlınuñ
Depdiler başını ol bídínüñ
484. Pâdiřâha dédiler anı o dem
Oldı düřmenlerüñüñ yeri 'adem
485. Ğün işitdi bunu ol şâh-ı ĝüzín
Ğamd-i bî-ĝad édüben dédi hemín

486. Olsun İslām dem-ā-dem manşūr
Kefere zümresi olsun maḫhūr [22^b]
487. Gūşuma dédi o demde hātif
Cān ḫulaḡını baña şut ‘ārif
488. Söyle bu sözi ki olsun tārif
Ki bilinsün daḡi sāl-i tevbiḡ
489. Mülk-i İslāma Çaç oldu rābış
Tārifî ‘avn-i Müzill ü Bāsış
490. Şeh Süleymān-ı zamān étđi gazā
Oldı şevketle yine mülk-güşā
491. Yā ilāhî anı mesrūr eyle
Böyle düşmenleri maḫhūr eyle
492. Avnüni eyle aña rehber-i rāh
K’ola her demde mużaffer ol şāh

Pādişāh-ı Cihān Ya’nı Süleymān-ı Zamān Sigetvar Ğişārını Alup Yéñiden Binā ve Ğişār-ı Mezbūr Alınduĝda Értesi Göle Fetĝi Ğaberi Érişüp Şād Olup Du’ā Étdüĝinüñ Taĝriri ve Muḫtezā-yı Beşeriyet ile Cānib-i Şamediyetden ‘Avāriz-ı Cismāniyyeye Mübtelā Olup Menzilin Dār-ı ‘Uḫbā Édüp Oĝlı Selīm Ğān Érişüp Otaĝ-ı Hümāyūna Girüp Yérine Pādişāh Olduĝunuñ Taĝririđür ki Ta’bír Olunur

493. Çünki alındı Sigetvar-ı metin
Yapmaḫ emr étđi Süleymān-ı zemīn [23^a]
494. Oldı me’mūr Meĝemmed Paşa
Getürüldi niçe yüz biñ bennā
495. Yapdılar cümle yıķılmış yérini
Yine ‘Ayyūḫa çıĝardı serini
496. Çünki evvelde idi müstaĝkem
Yapdılar anı ezelden muĝkem
497. Yapılup çünki tamām oldı o dem
Oldı ĝākim ḫomaḫ aña elzem
498. Dikdiler anda çü bir ‘āķil beg
Ol idi dehrde bir ‘ādil beg
499. Aña ismarladılar ol cāyı
Ki ola ĝākim-i şāĝib-rāyı
500. Yazdılar niçe gönüllü ol ān
ḫodılar ḫal’ada anları hemān
501. Niçe cengí vü sipāhí vü za’im
Oldılar ḫal’anuñ içinde muḫim
502. Her biri şır-i jiyān idi meĝer
ḫamza-i devr-i zamān idi meĝer
503. Vérdiler şop-ı firāvānı o dem
ḫodı yérlü yérine anı ḫadem
504. Oldı ser-cümle levāzım iĝzār
Şoplar eyledi eşrafı ĝişār

505. Eyledi çünkü müdebbir içdâm
Buldu hep cümle levâzım itmâm
506. Ol mağal hâste idi şâh-ı gârem
Hâstelik kalbini édüp derhem [23^b]
507. Dér idi dâyim eyâ Çayyü Kadîr
Eyle düşmenlerümi hôr u gâçîr
508. Göreyin kal'alaruñ fetğini hep
Şoña al cânımı çekdürme ta'ab
509. Oldı gâzretde du'ası mağbûl
Göle fetği haberî buldı vuşûl
510. Bu haberden katı dil-şâd oldı
Münkesir hâşırî âbâd oldı
511. Çakça çok şükr ü şenâlar étدی
'Askere hayr du'alar étدی
512. Dédi éy Çayy-i tüvânâ vü Gafûr
Bu haberle beni étdüñ mesrûr
513. Çok şükür kim bu deme érgürdüñ
Çam-ıla ölmîş-idüm dirgürdüñ
514. 'Âkıbet baña naşîb oldı gâzâ
Çâcetüm bu idi kim oldı revâ
515. Çâcetüm kalmadı dünyâda dañi
Mergâmet kıl baña uçbâda dañi
516. Eyledi niçe bunuñ gibi şenâ
Sürdi yüzine elin étدی du'â
517. Dédi şimden gerü eyle rağmet
Kıl kerem menzil-i 'uçbâya ilet
518. Démezem câyımı dünyâ eyle
Yerümi menzil-i 'uçbâ eyle
519. Bu münâcâtımı da eyle kabûl
Eyle luşfuñla murâduma vuşûl [24^a]
520. Mergâmet kıl baña gufrân eyle
Devlet-i dünyemi pâyân eyle
521. Dâr-ı 'uçbâda beni manžûr ét
Nažar-ı luşfuñ-ile mesrûr ét
522. Cürm ü 'ișyânum-ile étme 'itâb
Günehe şayma anı rûz-ı gîsâb
523. Mažhar-ı mergâmet ü gufrân ét
Manžar-ı mekremet ü iğsân ét
524. Eyle mağfûr olandan ma'dûd
Eyleme mažhar-ı hîşm u nâ-bûd
525. Yâ ilâhî be-gâç-ı Ağmed ü âl
Şimdiden gerü benim cânım al

526. Vuşlatuñdur çü benüm dermānum
Beni dil-ĥaste kıoma sulşānum
527. Déyüben vérdi o demde cânı
Buldı derdine o dem dermānı
528. Şems idi aña küsüf érdi hemān
Māh-idi geldi ĥusüfa ol ān
529. Yāĥud olmış-idi ol bir gevher
Şanduğa kıoydu anı çarĥ meger
530. Ol idi Yūsuf-ı Ken'ān-ı cihān
Çāha düştürdi anı devr-i zamān
531. Gitdi 'uķbāya çün ol şāh-ı cemıl
Oğına vére anuñ 'ömr-i şavıl
532. Gördiler oldu bu ġālet vāķi'
Olmadı kimse bu ġāli sāmı'
533. Vāķıf oldu çü bu hāle Paşa
Olmadı kimseye muĥbir aślā [24^b]
534. Şaldı şeh-zādeye ol dem ādem
Munşazırdur dédi saña 'ālem
535. Geldi érişdi Beleğrada Selım
Oldı 'izzetle ol arada muķım
536. Érdi Paşa-yı kirāma bu ĥāber
'Askere göç ĥāberin vérdi meger
537. Kıodı Anaşolınuñ 'askerini
Bekleye tā ki Sigetvar yerini
538. Kendüsi kıaş'-ı menāzil étđi
Niçe gün şayy-ı merāğil étđi
539. Gönderüp meyyitini ilerüye
Kıaldı tuğ-ile 'ālemler gerüye
540. Yürüdi semt-i Beleğrada hemın
Aña gelmiş-idi ol şāh-ı güzın
541. Menzili çünki Beleğrad étđi
Pādişeh geçdi déyü ad étđi
542. Étđi şeh-zādeyi ġāzır ol ān
Kııldı babası otağına revān
543. Düştü ser-cümle kıul anuñ öñine
Ya'nı kim şāh-ı cihānuñ öñine
544. Dédiler saña mübārek olsun
Velveleñle kıamu 'ālem şolsun
545. Şıyt-i 'adlün-ile şolsun āfāķ
Sendedür çün kıamu ġüsn-i aĥlāķ
546. Éndi otağa çün ol şāh-ı cihān
Cümle kıul étđi du'ā oldu revān [25^a]

547. Értesi ullara in'âm étđi
Luş u isân-ile ikrâm étđi
548. ıldı ânûn-ı adımi icrâ
Kimseye omadı bir söz aşlâ
549. Étđi bir â'ide-i sulşanı
ullara himmet ile isânı
550. Étđi göç emrini ol şâh-ı cihân
şehr-i İstanbula dek oldı revân
551. Yazdurup müjde-i şâhı gükmin
Vérđi eşrâfa bu abâr emrin
552. Cümle sanca begine âêilere
Müjdenüñ emri için râzilere
553. Étđi irsâl amuya akâm
Emr-i sulşanıye vérđi ikâm
554. Bu haber her şarafa buldı vuşul
şutdılar cân-ile anı mabül
555. Emr-i sulşân-ıla şenlik oldı
şev-ile cümle vilâyet şoldı
556. Tâze cân buldı yine bu 'âlem
şev-ile şoldı vücüd-ı âdem
557. Başdı çün tat-ı Stanbula adem
şöhret-i şâhı ile oldı 'âlem
558. Yüridi 'izzet-ile şeh-zâde
Cânib-i tat-ı sürür-âbâda
559. Dédiler yarıcuñ Allâh olsun
Kem uluñ tâc géyen şâh olsun [25*]
560. Olasın devlet ü 'izzetde müdâm
Tat u ibâl-ile tâ rüz-ı kıyâm
561. Her řebüñ adr ü günüñ 'íd olsun
řiyt-i 'adlûñ-ile 'âlem şolsun
562. Bu sarây içre sürüp źev u guźür
'ıř ü 'işretde müdâm ol mesrür
563. Yâ ilâhı aña vérdüñ çü murâd
Bu idi 'âleme maşüd-ı fu'âd
564. Eyle devletle anı pâyende
Devleti mihrini ıl tâbende

azreti Sulşân Süleymân-ı Gerdün-mekân Sefer-i Sigetvara 'Azm Étđükde Vezir-i şânisi Olan Destür-ı Mükerrrem Pertev Paşayı Göle-nâm şişârı Almaa Fermân Édüp Gönderdügünüñ Beyânı ve Vezir-i Server dai Fermân-ı Pâdişâh Ber-ser Déyüp şişâr-ı Mezbûrı Muâřara Édüp Airü'l-emr Kefere-i Fecere 'Aciz Olup Vire ile Vérüp Alındıgınıñ Tarîridür

565. Bir seer şusrev-i 'âlem-ârâ
Eyleyüp da'vet-i Pertev Paşa

566. Démiş idi ki murādum ğālā
Gölenüñ fetġi olupdur maġzā
567. Çünkü kaçumda benüm kulumsın
Diñle bu emrümi maķbülümsin [26^a]
568. Kemer-i hüdmetüme bağla miyān
Almaġa sa'y édegör anı hemān
569. Bu murādum yüri var eyle tamām
Sa'y édüp almaġa eyle iķdām
570. Budur aķşā-i murādum şimdi
Ya'nı maķşüd-ı fu'ādum şimdi
571. Baña ġayetde murād olmışdur
Ya'nı maķşüd-ı fu'ād olmışdur
572. Dañi bu vech-ile niçe kelimāt
Démiş idi o şeh-i hüb-sıfāt
573. Çün murādın aña i'lām étđi
Niçe biñ kul dañi in'am étđi
574. Çünkü fermān-ı şehi eyledi ġüş
Étdi fermānı ile cüş u hurüş
575. Sem'-i cān-ıla eşidüp sözün ol
Eyledi emrini cān-ıla kaçbül
576. Sefere gitmege ġāzır oldu
Emr itmāmına nāzır oldu
577. Çünkü emr étđi şeh-i 'ālem-ġır
Eyledi 'azm-i sefer bı-te'hır
578. Yüridi 'asker-i İslām ile
Vardı ol kaç'aya iķdām ile
579. Geldi çün érđi oraya maġmil
Eyledi zır-i ġişarı menzil

Evşāf-ı Kał'a-i Göle [26^b]

580. Görđi bir kaç'a ki ġāyet bālā
Éremez burcına fikr-i 'uķalā
581. Felek eylerse anı seyr eger
Külehi başdan ol demde düşer
582. Burcına diķķat édeydi anuñ
Gözi érmeye idi insānuñ
583. Murġ-ı şāyir aña hiç kaçnmaz idi
Üstine kaçnrsa dañi énmez idi
584. Çıķılaydı üzerine anuñ
Görinürđi bir ucı dünyānuñ
585. Burcı eflāke érişmişdi meger
Olmaġa kaçv-i kaçzaġ aña kemer

586. Şanki bir küh-ı felek-rütbet idi
Yér yüzinde bülend-hey'et idi
587. Ki burücına mülâzım seyyâr
Şan aña oldu şevâbit mismâr
588. Katı şaşdan şanasın laht idi
Hüblar kalbi gibi saht idi
589. Cümle mi'mâr-ı zemîn ü 'âlem
Gördiler gâyet esâsı muğkem
590. Cümle bennâ-i mühendis-taqrîr
Aña hiç édemediler tedbîr
591. Étdi paşa-yı kirâm içdâmı
'Askere étdi o dem ibrâmı
592. Étdiler anı igâşa o zamân
Şanki deryâda aşa oldu hemân [27^a]
593. Kırdılar şöp-ı firāvânı o dem
Étmege resm-i vücûdını 'adem
594. Her şarafdan aña top étdi revân
Bir nefes vérmedi hiç aña amân
595. Şöplâr düşmene karşı şaş atar
Nice şaş belki bile âteş atar

Şıfat-ı Şophâ-i Ejder-ser

596. Her biri mâr idi ejder-ser
Her nefesde deheni od şaşar
597. Düşmen üstine ağız açmış-idi
Ya'nî ejder gibi od şaçmış-idi
598. Şoldı şavtı ile eşraf-ı cihân
Ra'd u berq-ile nite kevn ü mekân
599. Yağdı yağmur gibi şaş küffâra
Yağdılar cümle vücûdın nâra
600. Niçesi şaşla helâk oldu anuñ
Nicesi od-ile hâk oldu anuñ
601. Gördiler kalmadı hiç şabra mecâl
Oldı şurmağ işi bir emr-i muğâl
602. Şandılar koptı kıyâmet o zamân
Yandılar nâr-ı belâyıla hemân
603. Birbirine dédiler kim n'ola gâl
Şurmağa şâkatümüz oldu muğâl
604. N'edelüm n'eyleyüm çâre nedür
Çâre bu nâle ile zâra nedür [27^b]
605. Dileyelim dédiler bir dem amân
Ola anuñla bulavuz dermân

606. Çıķuban burca amān dilediler
Ŗurmaęa ya'nı zamān dilediler
607. Çün iŖitdi anı paŖa-yı zamān
Vérđi bir iki gŭn anlara amān
608. Vérdiler bir iki gŭn çŭn ruĥŖat
Dédiler yine bizŭmdŭr furŖat
609. Dillerind'oldı 'adāvet muzmer
Yine evvelki Ŗeķāvet muzmer
610. Górdi paŖa-yı kirām anı hemān
Dédi kim yine atuñ Ŗopı hemān
611. Atdılar yine kemā kān anı
Aldılar ėarb-ıla ŖaŖ parķanı
612. Górdi küffār anı oldu zebŭn
Eyledi ić ġiŖārını kŭmŭn
613. Dögdiler bir niće gŭn anı daĥı
Eyledi Ŗop zebŭn anı daĥı
614. Gördiler Ŗurmaęa Ŗāķat yoķdur
Ceng ėtmege liyāķat yoķdur
615. Bir araya gelŭp ėtdi tedbır
Ki ola vére ĥalāŖı taķdır
616. Bulmadılar çŭ ĥalāŖa imkān
Vireyi buldılar ancaķ dermān
617. Ėtdiler vire diyŭ feryādı
Umdılar cān-ıla 'adl ŭ dādı [28^a]
618. Górdi bu ġāli vezır-i ekrem
Eyledi kendŭye 'adli elzem
619. Dédi kim bir iki gŭn vérŭñ amān
Görelŭm nice olur kār-ı zamān
620. Ola kim hādı ola ol Hādı
Ėdeler terk yine mu'tādı
621. Ola İslāma mu'in ŭ manŖŭr
Ėde küffārı zelıl ŭ maķĥŭr
622. Böyle dérken çŭ vezır-i ekrem
Ėrdi bir peyk-i beŖāret ol dem
623. Ŗal'adan çıķdı déđiler küffār
Ŗoldı 'asker ile Ŗāġrā vŭ diyār
624. Gördiler kim çekilŭr küffārı
Raĥt u esbāb-ıla cŭmle varı
625. Ėāzıler ardına dŭŖđi fı'l-ġāl
Eylediler ķamusını pā-māl
626. Kimisi tu'me-i ŖeŖŖır oldu
Cŭmlesi tır-ile naĥcır oldu

627. Ğaziler aldı ğanımet mālın
Buldılar cümlesi hep âmālin
628. Döndiler māl-i ğanımetle o dem
Başdılar Göle ğişârına ğadem
629. Ğal'a-i Göleyi zabs eylediler
Mülk-i İslāma çü rabş eylediler
630. Étdiler anda ezāna āĝāz
Ğıldılar Ğaĝĝa niyāz-ile namāz [28^b]
631. Ğaĝĝa çok şükr ü řenā eylediler
Dil ü cān-ile du'ā eylediler
632. Çünki alındı ğiřār-ı mezbūr
Dédi bir ğulına ol dem destūr
633. Yüri var řāha beřāret eyle
Düş ayaĝına řasāret eyle
634. Ğal'a alınduĝın iş'ār eyle
Ħāber-i müjdeyi işār eyle
635. Öpdi destini hemān dem ol ğul
Eyledi emrini cān-ıla ğabül
636. şeh Süleymān eşigine ol dem
'Azm édüp başdı aña rüy-ı ğadem
637. Ħāber-i müjdeyi iş'ār étdi
Ğal'a alınduĝın izhār étdi
638. Bu řāberden yine ol řāh-ı 'adıl
Eyledi ĝāžž-ı firāvān ü cezıl
639. Étdi iĝsān-ı firāvānı aña
Yine gönderdi o dem anı aña
640. Dédi eřrāfda olan ğal'aları
Eylesün fetĝ yürisün ileri
641. Çü vezire bu řāber oldu revān
Étdi ol ğal'alara şaşdı hemān
642. Aldı eřrāfda olan ğal'aları
Ħıdmet-i pādiřehe oldu ceri
643. Eyleyüp cehd-i belıĝ ü iĝdām
Ħıdmet-i lāzimesin étdi tamām [29^a]
644. Eyledi emr Meĝemmed Paşa
Ki gelüp pādiřehe éde du'ā

**Ħāttime-i Risāle-i Bı-naşır ve Vezir-i Kebir-i Müşteri-tedbır Pertev Paşayı Göleden
'Asker-ile Gelsün Dédüĝinüň Taĝrıri ve Cümle 'Askere Daĝı Göçmeĝe Emr Étdüĝinüň
Taĝrıridür**

645. Çün Süleymān-ı zamān emri tamām
Olmış-idi vü bulup dehr niřām
646. Herkese érmiř-iken ya'nı teraĝ
Gitdi ol dem yérine geldi feraĝ

647. Ğam-ıla ŐolmuŐ-idi cümle Ğulüb
EylemiŐdi Şanasın Şems Ğurüb
648. Cānib-i ŐarĞdan olup Őāhir
Nūr-ile oldu bu 'ālem bāhir
649. Ya'nı kim Őāh-ı cihān oldu cedıd
Yeñiden Ğulları hep oldu sa'ıd
650. Ğün 'alıl idi zamān oldu selım
Eyledi 'āleme iĝsān o 'Alım
651. ĀŐikār oldu Şeh-i 'ālem-ĝır
ĦalĞ-ı 'ālem aña hep oldu esır
652. Semt-i Şeh-zādeye 'azm édüp o dem
Ğodı paşa-yı kirām yola Ğadem
653. Gelmege eyledi iĞdām hemān
Oldı Şeh-zāde rikābına revān
654. Bile 'azm eyleye tā taĦta deĝin
Ħıdmetin éde tamām ola emın [29^b]
655. Eyledi Ħıdmetini Ğünkü tamām
Geldi Şeh-zādeye étdi i'lām
656. ÉriŐüp 'askere geldi ol ĝın
Gitdi İstanbula dek oldu emın
657. 'Askerine dahı emr olmuş-idi
Bu Őadā 'āleme hep ŐolmuŐ-idi
658. AĞdı deryā gibi ol dem 'asker
[...]
659. Oldılar Şehr-i Stanbula revān
Bir yaña döndi hemān ĦalĞ-ı cihān
660. Érdi herkes vaŐanına sālım
Ğāzıler cümle emın ü ĝānim
661. Her biri buldı vaŐan içre Ğarār
Cān-ıla étdi du'āyı tekrār

ĞıŐ'a

662. Yā ilāhı bize étdüñ iĝsān
Eyledüñ mergametüñ bı-pāyān
663. Dāyimā böyle ĝazāya érgür
Ğullaruñ zevĞ u Őafāya érgür

Temmet 1110 [1698-9]

SonuĞ

Fetihnāme, bir zaferin duyurulması gayesiyle yazılan resmı belge ve bir edebı tür olarak başlangıcından sonuna kadar bir yerin, Şehrin veya kalenin alınmasını anlatan eser Şeklinde iki manaya gelmektedir. Edebı tür olarak fetihnāmeler mensur

veya manzum olarak yazılabilmıştır. Fetihnâmeler tarihlerde yer alan boşlukları tamamlayabilmeleri açısından kıymetli olabilmektedir.

Merâhî'nin mesnevî nazım şekliyle yazdığı, 663 beyitten oluşan ve fetihnâme türünün bir örneği sayılan *Fethnâme-i Sefer-i Sigetvar* adlı eserine, verdiği tarihî bilgiler açısından bakıldığında eserin yeni bir bilgi ihtiva etmediği söylenebilir. Kanuni Sultan Süleyman'ın son seferi olan Sigetvar kuşatmasını başlangıcından itibaren manzum bir şekilde anlatan Merâhî'nin savaşa dair verdiği bilgiler yeni, orijinal ve tamamlayıcı bilgiler olmaktan uzaktır. O daha ziyade edebî tasvirlerle seferin ve savaşın kademelerini anlatmış, ana hatlarıyla bir manzara resmetmiştir.

Merâhî'nin Sigetvar seferiyle ilgili mesnevi nazım şeklinin yapı olarak hemen bütün özelliklerini ihtiva eden bu fetihnâmeyi, eserin içinde genişçe övdüğü Sokullu Mehmed Paşa'ya sunmuş olmalıdır. Kim olduğu ve şairliği hakkında kaynaklarda bilgi bulunamayan Merâhî'nin şiir kabiliyeti eserinden de anlaşıldığı üzere vasatın üzerindedir denebilir.

KAYNAKÇA

- AKSOY, Hasan (1997). "Tarihî Bir Belge ve Türk İslâm Edebiyatında Bir Tür Olarak Fetihnâmeler," *İLAM Araştırma Dergisi*, II. C., 2. S., 7-20. s.
- AKSOY, Hasan (2002). "Türk Edebiyatında Fetihnâmeler," *Türkler*, XI. C., 800-805. s.
- ARSLANTÜRK, H. Ahmet, BÖREKÇİ, Günhan (2012). *Feridun Ahmed Bey, Nüzhet-i Esrârü'l-Ahyâr der-Ahbâr-ı Sefer-i Sigetvar: Sultan Süleyman'ın Son Seferi*. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları.
- ARSLANTÜRK, H. Ahmet, KAÇAR, Mücahit (2012). *Merâhî'nin Fetihnâme-i Sigetvar'ı Kanuni'nin Son Seferinin Şiirsel Anlatımı*, İstanbul: Okur Kitaplığı.
- BABINGER, Franz (1982). *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Bursalı Mehmed Tâhir (2000). *Osmanlı Müellifleri*, haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı, Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- ÇİÇEKLER, Mustafa (2004). "Mesnevi," *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 29. C., 320-322. s.
- GÖÇMEN, Cemal (2001). *Gelibolulu Mustafa Âli'nin Heft Meclisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KARARMAZ, Meryem (1996). *Heft Dastan Adlı Eserin Tahkikli Transkripsiyonu ve Tahlili*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KILIÇ, Filiz (2010). *Âşık Çelebi Meşâ'irü's-Şu'arâ İnceleme-Metin*, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü.
- KUT, Günay (1991). "Âşık Çelebi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 3. C., 549-550. s.
- Mütercim Âsım Efendi (2009). *Burhân-ı Katı*, haz. Mürsel Öztürk, Derya Örs, İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- NAÇ, Kübra (2012). *Âgehî'nin Fetihnâme-i Kal'a-i Sigetvar'ı (İnceleme-Metin)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı (1982). *Büyük Osmanlı Tarihi*, 2. C., Ankara: Türk Tarih Kurumu.